

DecadeWatch

Activiștii pentru drepturile
romilor evaluează progresele
realizate în cadrul Deceniului
de Incluziune a Romilor

2005–2006

DECADE
WATCH

DecadeWatch

Activiștii pentru drepturile romilor evaluează progresele realizate în cadrul Deceniului de Incluziune a Romilor

2005–2006

Publicație coordonată de Andy Hauptert
Rapoarte editate de Mona Nicoară
Editare și corectură text: Tom Popper
Editare și corectură a textului în română: Romanița Iordache
Design și formatare: Judit Kovacs, Createch Ltd
Tipărit în Ungaria de Createch Ltd
2007

Autorii rapoartelor de țară

BULGARIA

Autori

Toni Tashev (Regional Policy Development Centre)
<toni.tashev@yahoo.com>

Tano Bechev (Regional Policy Development Centre)
<tanobechev@yahoo.com>

CROAȚIA

Autori

Katarina Ivce (Forum for Freedom in Education) <katarinaivce@yahoo.com>

Eugen Vukovic (Forum for Freedom in Education) <evukovic@fso.hr>

Contribuții

Kasum Cana

Veljko Kajtazi

REPUBLICA CEHĂ

Autori

Gabriela Hrabanova (Athinganoi) <hrabanova@athinganoi.cz>

Ivan Vesely (Dzeno Association) <vesely.ivan@wo.cz>

Contribuții

Michal Miko

Laura Laubeova

Lucie Horvathova

UNGARIA

Autori

Agnes Oszolykan (independent) <oszolykanagnes@gmail.com>

Contribuții

Ana Orsos

MACEDONIA

Autori

Nadir Redzepe (Sonce) <khamnnp@mt.net.mk>

Alexandra Bojadzieva (Sonce) <alexandraboja@mt.net.mk>

Contribuții

Reprezentanți ai ONG-urilor membre ale Rețelei romilor 2002.

MUNTENEGRU

Autori

Sinisa Nadazdin (Philia Ministries) <nadazdin@cg.yu>

Contribuții

Samir Jaha

Senad Sejdovic

ROMÂNIA

Autori

Costel Bercuș (Alianța Civică a Romilor) <costel@acrr.ro>

Georgel Rădulescu (Alianța Civică a Romilor) <george@acrr.ro>

Contribuții

Reprezentanți ai ONG-urilor membre ale Alianței Civice a Romilor.

SERBIA

Autori

Petar Antic (Minority Rights Center) <petar.antic@mrc.org.yu>

Osman Balic (League for the Decade) <yuromcentar@bankerinter.net>

Contribuții

Reprezentanți ai ONG-urilor membre în League for the Decade.

SLOVACIA

Autori

Andrea Buckova (New Roma Generation) <andrea.buckova@gmail.com>

Stefan Sarkozy (New Roma Generation) <stefansarkozy@chello.sk>

Peter Pollak (New Roma Generation) <peterpollak@azet.sk>

Zuzana Polackova (independent) <zuzpol@email.cz>

Vlado Rafael (independent) <vlado@osf.sk>

Marek Hojsik (independent) <nms@nadaciams.sk>

Stanislav Daniel (independent) <stanko.daniel@gmail.com>

Contribuții

Lydia Bariova

Eduard Conka

Maria Sarkozyova

Decade Watch este sprijinită de Institutul pentru o Societate Deschisă și de Banca Mondială.

Cuprins

PREZENTARE GENERALĂ	11
DecadeWatch – Introducere	13
Deceniul de Incluziune a Romilor	13
DecadeWatch	13
Metodologie și procedură de evaluare	14
Decadewatch – o evaluare a progreselor din cadrul Deceniului de Incluziune a Romilor 2005–2015 realizată de activiștii romi	17
Ce reprezintă DecadeWatch?	17
Care sunt progresele realizate până acum?	18
Pașii următori: Agenda de lucru a Deceniului pentru guvernele țărilor participante, 2008–2009	19
Evaluarea comparativă a progreselor pe țări	21
Rezumatul evaluărilor în funcție de domeniile prioritare	23
REZUMATELE RAPOARTELORE NAȚIONALE	31
Bulgaria	32
Republica Cehă	34
Croația	36
Macedonia	38
Muntenegru	40
România	42
Serbia	44
Slovacia	46
Ungaria	48
Structura de monitorizare a Decade Watch	50
RAPORT ROMÂNIA	57
BIBLIOGRAFIE	67
General	69
România	70

Prezentare generală

DecadeWatch – Introducere

Deceniul de Incluziune a Romilor

În februarie 2005, șefii guvernelor din Bulgaria, Croația, Republica Cehă, Ungaria, Macedonia, Muntenegru, România, Serbia și Slovacia au lansat Deceniul de Incluziune a Romilor 2005–2015 prin adoptarea următoarei declarații:

„Dat fiind entuziasmul generat de conferința din 2003 pe tema „Romii într-o Europă în extindere: provocări pentru viitor,” ne angajăm că guvernele țărilor noastre vor acționa în vederea eliminării discriminării și a diferențelor inacceptabile care există între romi și restul societății, așa cum am subliniat în Planurile de Acțiune ale Deceniului. Declarăm perioada 2005–2015 ca Deceniul de Incluziune a Romilor și ne angajăm să sprijinim participarea deplină și implicarea comunităților naționale de romi în realizarea obiectivelor Deceniului și să dovedim progresele înregistrate în eforturile noastre prin măsurarea rezultatelor obținute și evaluarea experiențelor în implementarea Planurilor de acțiune ale Deceniului. Invităm și alte state să se alăture eforturilor noastre.”

În plus, fiecare țară participantă a pregătit planuri de acțiune pentru durata Deceniului în domeniile prioritare ale educației, ocupării forței de muncă, sănătății și locuirii, și a stabilit mecanisme instituționale pentru punerea în aplicare a angajamentelor asumate în cadrul Deceniului. Deceniul a promovat participarea societății civile rome în elaborarea și implementarea planurilor de acțiune, inclusiv în monitorizarea modului în care acestea au fost puse în practică.

DecadeWatch

Pornind de la principiul participării romilor la Deceniu, DecadeWatch este o inițiativă a unui grup de activiști și cercetători romi, care vizează evaluarea progresului înregistrat în cadrul Deceniului de Incluziune a Romilor 2005–2015 de la lansarea sa în februarie 2005. DecadeWatch este sprijinită de Institutul pentru o Societate Deschisă și de Banca Mondială. Acest sprijin a inclus formarea și mentoratul echi-

pelor de cercetare, elaborarea metodologiei de lucru și sprijin pentru editarea și tipărirea prezentei serii de rapoarte.

Metodologie și procedură de evaluare

Aceste rapoarte au fost elaborate de activiști pentru drepturile romilor din diverse alianțe civice ale romilor – rețele de organizații neguvernamentale ale romilor – din majoritatea țărilor, în timp ce în cazul Croației și al Muntenegrului rapoartele au fost elaborate în comun de către organizații care nu lucrează exclusiv pe tematica drepturilor romilor și activiști romi. Perioada de raportare pentru această primă rundă a DecadeWatch este 2005–2006, iar informațiile prezentate aici se bazează pe studii făcute între toamna lui 2006 și începutul lui 2007. Deși în rapoarte accentul este pus pe progresele realizate în 2005 și în 2006, analizele întreprinse se referă de multe ori și la măsuri și politici ce au fost introduse înainte de lansarea Deceniului și au fost continuate și după lansarea lui. Membrii echipei DecadeWatch și-au prezentat și propriile experiențe în analizarea politicilor publice pentru romi în țările din care provin, experiențe care de multe ori se întind pe durata mai multor ani.

Cercetările au inclus analiza documentelor relevante – politici publice, legislație, rapoarte independente și studii – precum și interviuri cu reprezentanți ai autorităților și membri ai societății civile. Cercetarea s-a bazat pe un chestionar detaliat de colectare de informații privind indicatorii esențiali pentru succesul Deceniului, printre care:

- Existența și calitatea *planurilor de acțiune* cu indicatori și obiective clare și cu mecanisme pentru urmărirea și raportarea progreselor înregistrate;
- Existența *mecanismelor instituționale* pentru punerea în practică a prevederilor Deceniului, inclusiv participarea romilor; și
- Existența *măsurilor guvernamentale* pentru cele patru domenii prioritare – educație, ocuparea forței de muncă, sănătate și locuire – inclusiv existența sau colectarea datelor statistice pentru fiecare domeniu, precum și adoptarea legislației anti-discriminare compatibile cu standardele UE.

DecadeWatch reprezintă rezultatul unui efort de echipă și al unui proces de interacțiuni frecvente și intense între membrii echipei. Ca prim pas, întreaga echipă s-a întrunit în cadrul unui seminar organizat în septembrie 2006 pentru a discuta elaborarea metodologiei de lucru. În lunile următoare, fiecare echipă națională a realizat propriile studii și a pregătit un raport detaliat care prezenta în amănunțime rezultatele cercetării. Apoi, fiecare raport de țară a fost rezumat în câte un capitol de maximum 10 pagini, toate rezumatele fiind realizate pe aceeași structură pentru a facilita realizarea de comparații. Aceste rezumate au fost ulterior trimise coordonatrilor guvernamentale pentru Deceniu din fiecare țară pentru comentarii, iar răspunsurile au fost apoi încorporate în textele finale. Raportul final, inclusiv capitolele de țară, mesajele generale și punctajele pentru performanțele de țară, au fost discutate în cadrul unei întâlniri organizate în Budapesta în aprilie 2007. Capitolul general al raportului rezumă discuțiile care au avut loc în timpul acestei întâlniri și a fost elaborat de un subgrup al echipei de lucru. Stabilirea punctajelor a inclus o analiză a

fiecărui indicator în parte și o comparație realizată de către întreaga echipă a performanțelor pe fiecare țară în cea ce privește fiecare dintre indicatorii stabiliți, analiză care a avut la bază informațiile rezultate din rapoartele de țară. Autorilor din fiecare țară li s-a cerut să propună un punctaj care a fost apoi discutat de întreaga echipă.

DecadeWatch își propune să compare performanțele fiecărei țări pe baza unei serii de indicatori specifici care oferă posibilitatea de a evalua progresele înregistrate și de a identifica acele domenii în care anumite țări pot beneficia de experiențele altor țări implicate în proiect. În acest scop DecadeWatch a elaborat un sistem de punctaj utilizând valori cuprinse între 0 și 4. Punctajul maxim este 4 și indică bunele practici, în timp ce punctajul 0 denotă absența oricărei implicări din partea autorităților guvernamentale. Valorile intermediare reprezintă diferite niveluri de implicare ale guvernelor în adoptarea de politici pentru incluziunea romilor. Trebuie menționat că punctajul 4 nu este neapărat de patru ori mai mare decât 1; scorul de 4 puncte reprezintă doar standardul a ceea ce se poate realiza. Diferența dintre punctajele 0 și 1 – reprezentând diferența dintre absența oricărei acțiuni guvernamentale și existența unor pași inițiali – este mai relevantă, mai ales la începutul Deceniului, în comparație cu diferența dintre punctajul 3 și 4, care reflectă diferența dintre existența unui program guvernamental avansat și punerea în practică a unei politici integrate, complexe. Punctajele elaborate în cadrul DecadeWatch prezintă o medie simplă între indicatori, fără a atribui o pondere mai mare pentru unul dintre indicatori. În cazurile în care mai multe țări au avut aceleași punctaje, ele au fost clasificate pe același loc. Stabilirea unor ponderi diferite pentru diverșii indicatori poate determina modificări minore ale clasificării pe ansamblu a țărilor, dar nu ar schimba fundamental modul în care țările respective sunt grupate în acest raport. Metodologia detaliată de stabilire a punctajelor DecadeWatch este prezentată în formă de tabel la finalul capitolului de prezentare generală.

Tabelul 1: Prezentarea punctajelor DecadeWatch

PUNCTAJ	EXPLICAȚIE
0	Nicio acțiune guvernamentală
1	Măsuri sporadice, pași de început, dar nu și acțiuni periodice și sistematice
2	Măsuri periodice, dar care nu sunt sistematice și nu reflectă o abordare programatică
3	Program guvernamental, acțiune guvernamentală avansată, dar fără politici publice integrate
4	Politici integrate care stabilesc standarde de acțiune și implicare guvernamentală

DecadeWatch reprezintă o primă contribuție pentru măsurarea progreselor înregistrate în cadrul Deceniului, iar echipa DecadeWatch recunoaște limitele propriei metodologii de lucru. În primul rând, DecadeWatch reflectă în mod deliberat doar existența sau absența unor măsuri guvernamentale. Datorită limitărilor impuse de absența datelor statistice – în toate țările analizate nu există date statistice suficiente despre romi care să fie colectate periodic și să fie reprezentative la nivel național – prima rundă a DecadeWatch nu își propune să urmărească dacă măsurile guvernamentale identificate au deja efecte concrete. DecadeWatch consideră că măsu-

rarea rezultatelor reale, cum ar fi ratele de școlarizare sau prezența copiilor romi în școli, ar putea fi considerată prematură după numai doi ani de punere în practică a Deceniului deoarece multe dintre politicile elaborate au efecte numai pe termen mediu sau lung, și nu un impact imediat vizibil pe termen scurt. Evaluarea existenței sau absenței unor măsuri guvernamentale este suficientă ca primă intervenție după acești doi ani. În același timp, DecadeWatch susține cu tărie că este foarte importantă colectarea de date despre romi pentru a asigura monitorizarea rezultatelor pe viitor.

O a doua limitare a metodologiei DecadeWatch este determinată de faptul că gama de indicatori aleasă pentru realizarea cercetării poate fi controversată și ar putea fi extinsă sau modificată. DecadeWatch a ales un set de criterii care sunt considerate ca fiind esențiale pentru atingerea cu succes a obiectivelor Deceniului. DecadeWatch consideră că reușita în ceea ce privește punerea în practică a Deceniului depinde de existența și calitatea planurilor de acțiune, de existența unui cadru instituțional adecvat, de adoptarea de politici publice pentru cele patru domenii prioritare, precum și de măsura în care aceste politici sunt gândite și implementate în mod sistematic.

În al treilea rând, DecadeWatch recunoaște faptul că țările implicate în proiect diferă ca dimensiuni, precum și ca dimensiuni relative ale populațiilor de romi; de asemenea, aceste țări diferă și din punct de vedere al capacităților lor economice și legislative. În definirea punctajului 4, DecadeWatch încearcă să descrie cea mai bună performanță realizabilă în funcție de care fiecare țară își poate măsura propriile acțiuni pentru fiecare indicator, în comparație cu cele mai bune practici din domeniu. În plus, fiecare țară are propriile lacune. Prin identificarea acestor lacune în comparație cu alte țări, DecadeWatch evidențiază acele domenii în care sunt necesare progrese într-o anumită țară.

Acest raport este doar un prim pas. Echipa DecadeWatch va lucra împreună cu guvernele, agențiile partenere și instituțiile implicate în Deceniu pentru a dezvolta în continuare metodologia de lucru și pentru a contribui la dezvoltarea mecanismelor pentru măsurarea succesului Deceniului. Deceniul de Incluziune a Romilor, o inițiativă fără precedent menită să promoveze integrarea romilor, merită să beneficieze de un mecanism de monitorizare eficace.

DecadeWatch – o evaluare a progreselor din cadrul Deceniului de Incluziune a Romilor 2005–2015 realizată de activiștii romi

Ce este DecadeWatch?

DecadeWatch este prima evaluare a acțiunilor guvernelor privind implementarea angajamentelor asumate în cadrul Deceniului de Incluziune a Romilor 2005–2015. Cum Deceniul are ca scop să asigure posibilitatea romilor de a-și exprima opiniile privind incluziunea lor, **această evaluare a fost realizată de coaliții de ONG-uri rome, precum și de activiști din toate țările participante la Deceniu.** Această primă serie a DecadeWatch trece în revistă perioada scursă între lansarea Deceniului la începutul anului 2005 și finele anului 2006. DecadeWatch reprezintă o contribuție constructivă a activiștilor romi în scopul asigurării succesului Deceniului.

Primul raport DecadeWatch evaluează gradul de dezvoltare a politicilor guvernamentale adresate romilor, nu și schimbările survenite în viața de zi cu zi a romilor. Având în vedere absența unor indicatori și a unor date relevante substanțiale și sistematice în legătură cu rezultatele obținute, această evaluare se concentrează numai asupra contribuției guvernelor analizând ce au făcut guvernele de la lansarea Deceniului încoace. DecadeWatch trece în revistă o serie de indicatori care măsoară (i) existența și calitatea unor planuri de acțiune pentru Deceniu, inclusiv existența datelor necesare pentru a putea realiza rapoarte privind progresul înregistrat în domeniile prioritare, (ii) capacitatea structurilor instituționale care au ca mandat punerea în aplicare a obiectivelor Deceniului, precum și (iii) adoptarea de măsuri în cele patru domenii prioritare ale Deceniului. **Această primă rundă a DecadeWatch nu are ca scop măsurarea impactului și a schimbărilor reale survenite în viața de zi cu zi a romilor.** Monitorizarea sistematică a rezultatelor concrete, și mai ales o monitorizare care să permită realizarea de comparații între state, este la această dată

DecadeWatch este o evaluare a progreselor realizate în cadrul Deceniului de Incluziune a Romilor și o contribuție a activiștilor romi

...care analizează gradul de dezvoltare a politicilor guvernamentale adresate romilor, nu și impactul real al acestora...

...identifică și evidențiază
experiențele pozitive...

imposibil de făcut datorită lacunelor semnificative în ceea ce privește datele. În plus, Deceniul a avut parte de doar doi ani de implementare, iar evaluarea rezultatelor după o perioadă atât de scurtă ar putea fi prematură.

Prin identificarea acțiunilor guvernamentale din fiecare țară în parte, DecadeWatch încearcă să **identifice experiențele pozitive** și să evidențieze acele realizări care pot fi modele pentru alte țări. DecadeWatch a inclus în analiza sa și măsuri guvernamentale, programe și politici publice care au fost introduse înaintea demarării Deceniului, dar a căror aplicare continuă actualmente.

...și face comparații între țări.

DecadeWatch constituie o **încercare de a compara acțiunile guvernamentale** din fiecare stat în parte și de a măsura în același timp modul în care guvernele și-au îndeplinit promisiunile asumate în momentul lansării Deceniului. Raportul pornește de la prezumția că statele diferă ca dimensiuni – și implicit în ceea ce privește dimensiunile populațiilor de romi – și ca nivel de dezvoltare economică, și că, prin urmare, dimensiunile eforturilor pe care statele trebuie să le depună diferă și ele. Este însă important să fie evaluate voința politică și mobilizarea pentru incluziunea romilor, așa cum este important să fie identificate bune practici și lacune de la țară la țară și pentru fiecare domeniu prioritar în parte.

În ultimii doi ani au
fost realizate progrese
semnificative...

Care sunt progresele realizate până acum?

Evaluarea DecadeWatch a identificat **progrese importante în toate țările, deși unele țări au făcut progrese mai mari decât altele, și în fiecare țară, în anumite domenii, au fost înregistrate mai multe progrese decât în altele:**

- În general, *există planuri de acțiune ale Deceniului și instituții relevante* și au fost inițiate activități, într-o măsură mai mare sau mai mică, în toate țările. În toate țările participante există birouri de coordonare ale Deceniului; aceste birouri au acumulat o experiență de lucru importantă în cei doi ani de la lansarea Deceniului.
- Deceniul a devenit *cadru de referință pentru discuțiile privind incluziunea romilor, atât pentru autorități, cât și pentru societatea civilă romă* în toate țările participante, deși planurile de acțiune ale Deceniului nu au fost înțelese de autoritățile guvernamentale ca instrumente de implementare a politicilor publice generale care afectează romii.
- De la inițierea Deceniului în februarie 2005, România, și apoi Bulgaria au preluat *Președinția Deceniului* de la Ungaria. Cele mai multe state au fost reprezentate la nivel înalt la întâlnirile Comitetului Director Internațional al Deceniului. Cu excepția Muntenegrului și Serbiei, toate țările au contribuit la Fondul Deceniului, care finanțează asistența tehnică colectivă și dezvoltarea capacității de implementare a obiectivelor Deceniului.
- Procesul Deceniului de Incluziune a Romilor are ca scop și *asigurarea condițiilor în care să poată fi auzită vocea romilor* ca parte a eforturilor statelor de a promova incluziunea socială; romii susțin că în prezent vocea lor este mai puternică acum decât înaintea lansării Deceniului.

În ciuda acestor succese, Deceniul nu a atins punctul critic care ar permite garantarea succesului acestei inițiative. **Cele mai multe guverne concep incluziunea romilor în forma unor proiecte și a unor măsuri izolate și nu în forma unor programe sau politici publice integrate.** Deși cele mai multe guverne au adoptat planuri de acțiune pentru Deceniu, acestea nu par să fie luate în considerare în luarea de decizii la nivel guvernamental sau să influențeze planificarea politicilor în măsura în care ar fi de dorit. De multe ori, cadrul instituțional existent pentru coordonarea Deceniului este în multe state prea puțin integrat în procesul de formulare a politicilor publice în cadrul ministerelor de resort, și nu are puterea de a influența agenda guvernamentală și de a influența implementarea planurilor de acțiune din cadrul Deceniului. Nu în ultimul rând, guvernele menționează din ce în ce mai des Deceniul în contextul acțiunilor întreprinse de ele pentru incluziunea romilor, însă ar putea face mai multe în ceea ce privește folosirea cadrului Deceniului și a planurilor de acțiune pentru Deceniu și ca instrumente de raportare sistematică a măsurilor luate pentru îmbunătățirea situației romilor și a impactului real al acestora.

Până acum, probabil cel mai mare obstacol în implementarea Deceniului constă în **lipsa datelor legate de romi în domeniile: educație, muncă, sănătate și locuire.** Colectarea datelor se face rar și neregulat, iar rezultatele nu sunt reprezentative la nivel național. Multe state colectează date referitoare la etnia beneficiarilor pentru diverse programe sau servicii, cum ar fi serviciile legate de ocuparea forței de muncă. Astfel de date arată în cifre absolute numărul de persoane care beneficiază de diferite servicii, dar nu permit realizarea de calcule raportate la totalul populației. Din această cauză, utilitatea acestor cifre este limitată. Statistici reprezentative național ar trebui să ofere astfel de informații. Ca urmare a unor sondaje făcute sporadic și pe arii restrânse de parteneri internaționali cum ar fi Banca Mondială, Fundația pentru o Societate Deschisă, UNDP-Programul de Dezvoltare al Națiunilor Unite și UNICEF, știm mult mai multe despre excluderea romilor în diferitele țări în comparație cu anii trecuți. Ceea ce lipsește în primii doi ani ai Deceniului este colectarea de date regulată și sistematică ce ar permite măsurarea progreselor făcute în direcția incluziunii romilor în timp. Doar colectarea sistematică, periodică, de date dezagregate, reprezentative la nivel național va permite guvernelor să evalueze rezultatele eforturilor întreprinse în cadrul Deceniului până în 2015. Guvernul ceh se distinge în această privință: este singurul guvern care nu numai că a recunoscut acest handicap în ceea ce privește colectarea de date, dar a și promis să dezvolte un cadru de monitorizare și raportare până la finele anului 2007.

Pașii următori: Agenda de lucru a Deceniului pentru guvernele țărilor participante, 2008–2009

Absența unui sistem de colectare a datelor în mod sistematic și lipsa unui sistem credibil de monitorizare a progreselor realizate în cadrul Deceniului determină concluzia că este urgent să fie **stabilite obiective obligatorii pentru anul 2015.** Echipa DecadeWatch va colabora cu guvernele participante la Deceniu și cu partenerii acestora pentru a identifica și a propune un set de indicatori și obiective relevante pentru domeniile prioritare ale Deceniului.

... de multe ori sub forma unor măsuri izolate care nu au luat încă forma unor politici sistematice de incluziune a romilor...

...iar raportarea impactului acestor măsuri va putea fi posibilă doar dacă guvernele vor produce date sistematice, dezagregate, reprezentative la nivel național privind situația romilor.

Stabilirea obiectivelor pentru anul 2015...

...descentralizarea
Deceniului...

Evaluarea realizată de către DecadeWatch evidențiază faptul că, deși guvernele au început să implementeze anumite aspecte ale Deceniului, agenda Deceniului nu a fost pusă în practică în mod consecvent și sistematic prin acțiuni concrete. Este esențial ca promisiunile Deceniului să fie integrate în mod real în activitatea autorităților naționale și a diferitelor autorități subordonate ministerelor relevante pentru ariile prioritare. Guvernele naționale sunt în primul rând responsabile de progresele realizate în cadrul Deceniului, dar ele trebuie să coopteze autoritățile locale în realizarea obiectivelor Deceniului și trebuie să descentralizeze până la nivel local angajamentul lor politic pentru susținerea obiectivelor Deceniului. În cele mai multe țări, autoritățile locale sunt cele care asigură în mod direct serviciile de educație, sănătate și ocupare în muncă, și sunt astfel cele care trebuie să realizeze munca de implicare și de comunicare cu comunitățile de romi. Atâta timp cât nu este recunoscut rolul special și responsabilitatea autorităților locale în implementarea Deceniului, întregul proces va fi sortit eșecului. Legătura dintre angajamentul primului ministru și responsabilitățile care țin de ministerele relevante și autoritățile locale trebuie întărită.

...adoptarea unor planuri
operaționale pentru perioade
de doi ani...

Prezentul studiu arată că, în cele mai multe state, planurile de acțiune ale Deceniului sunt în continuare prea puțin utilizate ca bază pentru dezvoltarea de politici publice și de măsuri guvernamentale. Unele dintre țări au elaborat, într-o măsură mai mare sau mai mică, planuri operaționale pe termen scurt. Este important ca această practică să fie utilizată de toate țările implicate în Deceniu în scopul realizării de acțiuni concrete. Astfel, este recomandat ca guvernele să elaboreze, ca un pas următor, planuri operaționale pentru perioade de doi ani, coroborate cu planuri de finanțare concrete și susținute de angajamente și mecanisme de implementare credibile.

...consolidarea birourilor
de coordonare a Deceniului
și utilizarea experienței
acestora...

Birourile de coordonare a Deceniului în fiecare stat au acumulat o experiență substanțială în ultimii doi ani și au fost principalii beneficiari ai dimensiunii internaționale a Deceniului. Datorită ședințelor Comitetului Director Internațional al Deceniului, precum și datorită atelierelor de lucru și altor activități, personalul acestor birouri a stabilit contacte cu colaboratori externi, ceea ce facilitează schimbul de bune practici. Este important ca experiențele birourilor de coordonare a Deceniului să fie utilizate la nivel național și în coordonare cu ministerele relevante.

...înlocuirea abordării
bazate pe proiecte și măsuri
sporadice cu una bazată pe
politici publice integrate...

Deseori acțiunile guvernamentale se limitează la măsuri izolate, de multe ori finanțate sau cofinanțate de parteneri externi. Numai statele care conduc în clasamentul Deceniului au început să își asume în mod real provocările incluziunii romilor prin dezvoltarea de programe și politici integrate. Este important ca toate țările să se debaraseze de abordarea fragmentară prin proiecte izolate și să dezvolte politici publice integrate. În același timp, guvernele trebuie să facă mai multe pentru ca programele și politicile publice adoptate să devină instrumente eficace pentru incluziunea reală a romilor. Succesul unor astfel de politici depinde în mare măsură de gradul în care romii sunt implicați în consultări pentru elaborarea și implementarea politicilor publice care îi afectează, mai ales atunci când acestea sunt concepute pentru întreaga populație și nu au ca țintă exclusivă romii. Pentru a dovedi că progresele realizate în cadrul Deceniului sunt reale, guvernele trebuie să asigure vizibilitatea cât mai mare a acestora atât printre romi, cât și pentru restul populației.

Deceniul este o inițiativă pan-europeană menită să ducă la integrarea romilor – cea mai numeroasă minoritate din Europa – și *vehiculul principal* pentru a ajunge la o soluție europeană în ceea ce privește provocarea pe care o reprezintă excluderea socială a romilor. **Statele implicate trebuie să integreze angajamentele asumate în cadrul Deceniului în contextul aderării și integrării lor în structurile europene și să folosească mecanismele existente pentru a maximiza impactul Deceniului.** Aceasta înseamnă, în primul rând, utilizarea fondurilor de preaderare și a celor structurale pentru incluziunea romilor, dar, în același timp, și realizarea de parteneriate cu (alte) state membre, cu Comisia Europeană și cu alte instituții ale Uniunii Europene care joacă un rol important în dezvoltarea de politici pentru incluziunea romilor.

Imaginea de promotor al incluziunii romilor este adesea percepută de guverne ca un potențial risc electoral. Este important ca această atitudine să fie înlocuită de o abordare mai curajoasă de asumare a unei poziții de lideri în direcția incluziunii sociale și a egalității de șanse, atitudine care trebuie să includă și adoptarea de măsuri inovatoare de schimbare a opiniei publice. **Guvernele ar trebui să prezinte agenda Deceniului drept ceea ce este ea în realitate – o investiție în interesul național și în viitoarea prosperitate a întregii societăți în cadrul unei Europe largite și al economiei mondiale.** În același timp, trebuie recunoscut faptul că în cele mai multe state implicate în Deceniu guvernele au fost schimbate după lansarea acestuia și că unele state au reușit să mențină ritmul implementării mai bine decât altele. În ciuda acestor diferențe, superioritatea Deceniului constă tocmai în lunga sa durată ce depășește mandatele guvernelor individuale.

Evaluarea comparativă a progreselor pe țări

Evaluarea comparativă a progreselor realizate arată că, deși fiecare stat a făcut progrese, acestea diferă de la țară la țară, și că nicio țară nu are rezultate la fel de bune la toți indicatorii. Acest lucru dovedește că, în ciuda faptului că există diferențe între țări în ceea ce privește gradul de implementare a obiectivelor Deceniului, există lucruri care ar putea fi învățate de la fiecare stat în parte.

Diferența principală în realizarea de progrese așa cum rezultă ea din acest studiu este determinată în special de modul în care guvernele și-au asumat obiectivele Deceniului și de efortul guvernamental pentru a evolua de la măsuri sporadice, desori cofinanțate de parteneri străini, la politici publice sistematice susținute de alocarea de resurse bugetare. Evaluarea realizată de DecadeWatch a evidențiat existența a cinci categorii de țări:

1. **Ungaria** este statul care participă cel mai activ la realizarea obiectivelor Deceniului. Punctajul final obținut este diminuat doar de faptul că, la finele anului 2006, Ungaria nu avea un plan de acțiune pe termen lung. În ciuda acestui fapt, Ungaria este cea mai avansată țară în implementarea Deceniului în majoritatea domeniilor prioritare;
2. La o diferență substanțială față de Ungaria este grupul cel mai numeros format din **Bulgaria, Slovacia, Republica Cehă, România și Croația**. Punctajele aces-

...maximizarea impactului procesului de aderare și integrare în Uniunea Europeană...

... și asumarea de către guverne a rolului lor de lideri incluziune pentru a romilor.

Niciun stat nu înregistrează progrese în toate domeniile ...

...și diferențele pot fi explicate prin măsura în care guvernele au dezvoltat sau nu politici sistematice.

tor state sunt foarte apropiate, acest grup de țări realizând performanțe mixte care includ și măsuri sporadice, dar și programe și politici publice integrate în domeniile prioritare;

3. **Macedonia și Serbia** sunt puțin în urmă, în principal datorită dependenței lor de măsuri finanțate de donatori externi, care nu au fost încă înlocuite de inițiative guvernamentale naționale pentru implementarea obiectivelor Deceniului;
4. **Munte negru** se menține într-un stadiu pre-Deceniu în ceea ce privește atât angajamentele, cât și acțiunile guvernului pentru incluziunea romilor.

Tabelul 2: Performanțe comparate

CLASAMENT	STAT	PUNCTAJ
1	Ungaria	2.29
2	Bulgaria	1.84
3	Slovacia	1.82
4	Republica Cehă	1.76
5	România	1.72
6	Croația	1.70
7	Macedonia	1.37
8	Serbia	1.24
9	Munte negru	0.63

Notă: Punctajele din acest tabel reprezintă media rezultatelor la toți indicatorii. Pentru fiecare indicator, punctajele variază între 0 (cel mai mic) și 4 (cel mai ridicat).

Metodologia DecadeWatch
are limitări ...

... dar se bazează pe
indicatori care surprind
condițiile minimale necesare
pentru a asigura succesul
Deceniului.

Este de la sine înțeles faptul că orice evaluare a progresului în materie de incluziune a romilor bazată doar pe existența unor măsuri guvernamentale are limite pentru că o astfel de evaluare, prin definiție, nu analizează posibilele efecte ale acestor măsuri. Indicatorii utilizați pot fi și ei puși în discuție. Asumându-și aceste posibile limite, echipa DecadeWatch a ales un set de indicatori care sunt esențiali pentru succesul Deceniului.

DecadeWatch susține faptul că realizarea de succese în implementarea Deceniului depinde atât de existența unui cadru instituțional adecvat, cât și de politicile elaborate și puse în practică în cele patru domenii prioritare ale Deceniului. Clasamentul prezentat în Tabelul 2 este, așadar, rezultatul unei evaluări care a luat în considerare indicatori în ceea ce privește:

- Existența unor *planuri de acțiune* cu indicatori și obiective specifice și care includ mecanisme de monitorizare și raportare a acțiunilor guvernamentale și a impactului acestora;
- *Existența structurilor instituționale* pentru implementarea Deceniului; și
- *Adoptarea de măsuri guvernamentale* în cele patru domenii prioritare: educație, muncă, sănătate și locuire, inclusiv existența de date relevante și colectarea acestora, precum și existența legislației anti-discriminare compatibile cu standardele Uniunii Europene.

Punctajul maxim care poate fi obținut este 4 și indică bunele practici care pot fi folosite ca model de acțiune guvernamentală, în timp ce punctajul 0 indică lipsa oricăror măsuri guvernamentale. În cazurile în care statele au același punctaj, ele au fost clasate pe același loc. Așa cum arată Tabelul 3, punctajele intermediare indică grade diferite de implicare guvernamentală. Este de menționat faptul că scorul 4 nu indică în mod necesar o situație de 4 ori mai bună față de situația din țările care au primit punctajul 1. Obținerea punctajului 4 reprezintă doar limita maximă a ceea ce poate fi realizat. Diferența dintre punctajele 0 și 1 este, din această cauză, mai relevantă decât diferența dintre punctajele 3 și 4.

Punctajele obținute în cadrul DecadeWatch rezultă din media aritmetică a indicatorilor, fără a conferi ponderi distincte pentru fiecare indicator în parte. Conferirea unei ponderi mai mari pentru anumiți indicatori ar putea determina diferențe minore în clasament, dar nu ar schimba cu nimic clasamentul general prezentat mai sus.

Tabelul 3: Definierea punctajelor DecadeWatch

PUNTAJ	EXPLICAȚIE
0	Nicio acțiune guvernamentală
1	Măsuri sporadice, pași de început, dar nu și acțiuni periodice și sistematice
2	Măsuri periodice, dar care nu sunt sistematice și nu reflectă o abordare programatică
3	Program guvernamental, acțiune guvernamentală avansată, dar fără politici publice integrate
4	Politici integrate care stabilesc standarde de acțiune și implicare guvernamentală

Punctajele obținute de fiecare stat în parte indică faptul că, **în ansamblu, progresele realizate în cadrul Deceniului se încadrează ca punctaje obținute între 1 și 2** – ceea ce indică faptul că există măsuri sporadice și pași inițiali, dar că nu există programe sistematice sau politici integrate. Cele mai multe state prezintă atât elemente pozitive, cât și aspecte negative care se echilibrează în punctajul final. De pildă, Ungaria este mai avansată față de celelalte țări în ceea ce privește implementarea de politici publice în cele patru domenii prioritare, iar punctajul obținut ar putea fi mai aproape de 3 dacă guvernul ar fi inițiat adoptarea unui plan de acțiune pe termen lung pe durata Deceniului înaintea sfârșitului lui 2006. Același lucru poate fi afirmat în cazul României, care la data redactării acestui raport (decembrie 2006), urma să adopte planul de acțiune doar în 2007. Macedonia este mai avansată în comparație cu alte țări în privința existenței structurilor instituționale specifice Deceniului, beneficiind de punctaje mari la acest capitol, însă acțiunile guvernamentale sistematice care ar trebui să urmeze acestor mecanisme instituționale se lasă încă așteptate. Următoarele secțiuni explică clasamentul și trec în revistă progresele fiecărui stat și pentru fiecare dintre cele patru domenii prioritare ale Deceniului în parte.

Rezumatul evaluărilor în funcție de domeniile prioritare

Ceea ce Deceniul aduce în plus față de alte inițiative pentru incluziunea socială a romilor sunt planurile de acțiune care definesc în mod clar indicatori și obiective specifice, oferind practic instrucțiuni de implementare mai detaliate decât strategiile naționale și programele pentru integrarea romilor elaborate de guverne

Imaginea de ansamblu: predomină măsurile sporadice și pașii de început, e nevoie să se dezvolte politici integrate.

Planuri de acțiune

înainte de lansarea acestuia. Plus-valoarea planurilor de acțiune este determinată inclusiv de stabilirea unui cadru clar de raportare și monitorizare a implementării inițiativelor guvernamentale. Acolo unde planurile nu sunt defalcate pe ani, ele ar trebui completate de planuri operaționale de prioritați pe termen scurt (anuale sau bienale). În ceea ce privește planurile de acțiune, DecadeWatch evaluează dacă statele au adoptat sau nu planuri de acțiune pentru Deceniu (coloana 1.1 în Tabelul 4), dacă a fost elaborat un plan operațional pe termen scurt (coloana 1.2), dacă există sau nu mecanisme de raportare formale (coloana 1.3), dacă planurile de acțiune pentru Deceniu includ date statistice inițiale utilizate ca termeni de referință (coloana 1.4) și dacă s-au făcut sau nu eforturi pentru dezvoltarea unor planuri de acțiune la nivel local, municipal sau regional (coloana 1.5).

Tabelul 4: Planurile de acțiune

CLASAMENT	STAT	PUNCTAJ	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5
1	Republica Cehă	2.30	3	4	4	1	0
2	Croația	1.60	2	2	0	2	2
2	Macedonia	1.60	1	4	0	0	3
4	Slovacia	1.30	2	1	2	0	2
5	Serbia	1.20	3	2	0	0	1
6	Bulgaria	1.10	3	1	0	0	2
7	Ungaria	0.60	0	0	0	0	3
7	Munte negru	0.60	3	0	0	0	0
9	România	0.00	0	0	0	0	0

Până la sfârșitul anului 2006, cele mai multe țări, cu excepția *Ungariei* și a *României*, au adoptat un plan de acțiune pentru o perioadă de zece ani care să răspundă obiectivelor Deceniului, însă calitatea acestor planuri variază. Doar în unele domenii, și în puține dintre planurile de acțiune pentru Deceniu, apar indicatori clari și surse de date specifice, precum și termene-limită și obiective credibile. Din această cauză există îndoieli în ceea ce privește eficacitatea planurilor pentru Deceniu în ghidarea politicilor publice ale fiecărui stat. În multe țări există încă confuzii legate de modul în care aceste planuri de acțiune sunt corelate cu strategii naționale și programe pentru integrarea romilor elaborate anterior lansării Deceniului. De multe ori, autoritățile nu folosesc prevederile planurilor de acțiune într-un mod care să reflecte intenția ce a stat la baza elaborării lor – ca planuri cu obiective și termene-limită, precum și ca instrumente-cadru pentru raportare. În același timp, unele state au transpus planurile generale pentru cei zece ani în planuri de acțiuni prioritare și planuri operaționale pe termen scurt, în unele cazuri secundate și de planificări bugetare pe termen scurt. Unele state au implicat autoritățile locale în implementarea Deceniului. Cu excepția *Republicii Ceha* și a *Slovaciei*, guvernele nu au dat publicității rapoarte oficiale privind progresele făcute în domeniul implementării Deceniului până la finele anului 2006; *Serbia* urmează să publice un raport în aprilie 2007, iar *Croația* are în pregătire un raport similar care urmează să fie publicat nu mai târziu de decembrie 2007.

Bune practici: Planurile prioritare anuale ale guvernului *ceb*, susținute de alocări bugetare și rapoarte periodice privind implementarea lor; planul operațional al *Macedoniei* din 2005 și munca de implicare a autorităților locale; dezvoltarea de planuri de acțiune locale în localități din *Serbia*.

Deceniul constă și dintr-un proces de colaborare între instituțiile guvernamentale și societatea civilă romă în elaborarea planurilor de acțiune și în ceea ce privește monitorizarea implementării acestora, proces gestionat de Coordonatorul național al Deceniului; de asemenea Deceniul oferă oportunități de cooperare internațională între statele participante. În privința existenței structurilor instituționale pentru Deceniu, DecadeWatch evaluează existența sau absența unui coordonator național (coloana 2.1 din Tabelul 5), poziția sa ierarhică, adică nivelul de autoritate al coordonatorului numit (coloana 2.2), și existența sau lipsa unei echipe de sprijin (coloana 2.3). În plus, DecadeWatch evaluează și existența sau absența unor reprezentanți romi în eșaloanele superioare de guvernare (coloana 2.4) și existența sau lipsa unui mecanism consultativ permanent care să includă și membri ai societății civile a romilor (coloana 2.5). DecadeWatch ia în considerare și dacă ministerele de resort au unități speciale pentru incluziune socială sau șanse egale (2.6), dacă guvernul a fost reprezentat la întâlnirile Comitetului Internațional Director al Deceniului (2.7) și dacă guvernul a contribuit la Fondul Deceniului (coloana 2.8).

Structuri instituționale pentru Deceniu

Tabelul 5: Structuri instituționale

CLASAMENT	STAT	PUNCTAJ	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8
1	Ungaria	3.13	3	3	4	2	2	3	4	4
2	Slovenia	2.94	3	4	3	3	0	3	4	4
3	Macedonia	2.88	3	3	1	3	4	1	4	4
4	Croația	2.75	3	4	2	0	4	2	3	4
4	Republica Cehă	2.75	3	2	2	1	3	3	4	4
6	Bulgaria	2.63	1	2	2	3	3	2	4	4
6	România	2.63	3	2	2	3	0	3	4	4
8	Serbia	1.25	1	1	2	0	4	1	1	0
9	Munte negru	0.50	1	1	0	0	0	1	1	0

În 2005, toate statele au desemnat coordonatori naționali pentru Deceniu, de cele mai multe ori la nivel ministerial, și acest post a rămas ocupat fără întreruperi de la inițierea Deceniului în cele mai multe state. Doar în *Bulgaria*, *Munte negru* și *Serbia* au existat unele întreruperi. Activitățile de coordonare zilnice au fost de regulă delegate unor oficiali guvernamentali care de obicei conduc birouri cu personal care se ocupă și de gestionarea Deceniului și de alte probleme conexe. Birourile de coordonare a Deceniului au acumulat experiență prețioasă în ultimii ani și sunt esențiale pentru potențialul de implementare al Deceniului. În ciuda acestor aspecte, în unele cazuri activiștii romi și-au exprimat îndoiala cu privire la puterea reală a acestor birouri, precum și cu privire la capacitatea acestor birouri de a induce schimbări prin influențarea și susținerea ministerelor de resort în dezvoltarea și finanțarea activității-

lor direcționate spre incluziunea romilor. În același timp, în unele cazuri, ministerele de resort au unități speciale a căror activitate se concentrează asupra accesului și incluziunii romilor. Astfel de unități au o capacitate reală de dezvoltare și implementare a politicilor publice; cel mai des aceste unități au apărut în ministerele care se ocupă de educație. Organisme consultative din care fac parte și membri ai societății civile a romilor se întâlnesc regulat în *Croația, Macedonia și Serbia*, dar influența lor în privința elaborării de politici la nivel ministerial variază.

Bune practici: Birourile de coordonare pentru Deceniu din *Ungaria și Slovacia* care au legături puternice cu ministerele de resort; procesul de implicare a societății civile a romilor în *Macedonia*.

Educație

În domeniul prioritar al învățământului, DecadeWatch evaluează progresele realizate prin prisma existenței sau lipsei datelor privind educația romilor (coloana 3.1 din Tabelul 6), a dezvoltării de măsuri menite să susțină educația preșcolară a copiilor romi (coloana 3.2), a sprijinirii educației primare și gimnaziale a copiilor romi (coloana 3.3.), a existenței măsurilor de incluziune a romilor în educația terțiară (coloana 3.4), și nu în ultimul rând, a existenței sau lipsei măsurilor de desegregare în școli (coloana 3.5).

Tabelul 6: Educație

CLASAMENT	STAT	PUNCTAJ	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5
1	Ungaria	3.80	3	4	4	4	4
2	România	2.40	2	1	3	4	2
3	Serbia	1.80	2	2	2	2	1
4	Bulgaria	1.60	2	2	3	0	1
4	Slovacia	1.60	0	3	3	2	0
6	Croația	1.40	1	1	3	2	0
7	Muntenegru	1.30	2	1	2	0	2
8	Republica Cehă	1.00	0	2	3	0	0
9	Macedonia	0.80	1	2	1	0	0

Învățământul este domeniul în care planurile de acțiune sunt cel mai bine dezvoltate și cel mai convingătoare, și este totodată domeniul în care guvernele par să fi făcut cele mai substanțiale progrese adoptând măsuri și politici care au ca potențial efect rezultate școlare îmbunătățite pentru copiii romi. Spre deosebire de celelalte domenii prioritare, învățământul pentru romi în multe state s-a dezvoltat dincolo de măsuri izolate, făcând de cele mai multe ori obiectul unor programe și politici publice. DecadeWatch evaluează că Fondul pentru Educația Romilor (Roma Education Fund) a jucat un rol-cheie în dezvoltarea programelor și politicilor educaționale din diverse țări prin finanțarea sau cofinanțarea unor inițiative guvernamentale. Diferite forme de învățământ preșcolar există în fiecare stat în parte, de regulă sub forma gratuității sau a obligativității ultimului an de grădiniță, și ele sunt uneori asociate cu măsuri care promovează accesul copiilor romi la grădinițe și/sau

la programe de educație preșcolară. Toate statele încearcă, în mod diferit, să pună în aplicare programe pentru învățământul primar și gimnazial, inclusiv sisteme de mediatori școlari sau asistenți pedagogici pentru romi. *Croația, Ungaria, România și Slovacia* finanțează și cofinanțează, de asemenea, programe de burse pentru studenți romi în învățământul universitar. În ciuda acestor aspecte pozitive, în continuare, în multe state există bariere implicite și explicite în accesul la educație pentru romi; aceste bariere vor fi depășite doar dacă guvernele statelor în cauză reușesc să integreze și să coordoneze mai eficient măsurile adoptate, și dacă reușesc să implice în mod din ce în ce mai sistematic romii în conceperea și elaborarea politicilor publice și în prestarea serviciilor publice.

Există diferențe majore între state în ceea ce privește gradul de recunoaștere a segregării copiilor romi de ne-romi în școli, precum și privind gradul de dezvoltare a unor măsuri și politici care să vizeze această problemă. Exemplul *Ungariei* arată modul în care se poate trece de la proiecte finanțate sau cofinanțate de donatori externi la elaborarea de politici guvernamentale strategice pentru desegregare.

Bune practici: Politicile publice comprehensive și integrate ale *Ungariei* pentru îmbunătățirea accesului romilor la educație integrată.

În domeniul prioritar al ocupării forței de muncă, DecadeWatch a evaluat progresul fiecărui stat în parte luând în considerare existența sau lipsa datelor legate de angajarea și șomajul romilor (coloana 4.1 din Tabelul 7), existența măsurilor de promovare a accesului romilor la programe de formare și reconversie profesională (coloana 4.2), dezvoltarea de programe de activare a forței de muncă în rândul populației romilor, dincolo de cadrul restrâns al lucrărilor publice (coloana 4.3), precum și existența programelor pentru mici întreprinzători și liber profesioniști elaborate pentru romi (coloana 4.4).

Ocuparea forței de muncă

Tabelul 7: Ocuparea forței de muncă

CLASAMENT	STAT	PUNCTAJ	4.1	4.2	4.3	4.4
1	Ungaria	3.00	1	4	4	3
2	Croația	1.75	1	3	3	0
2	Serbia	1.75	2	2	0	3
2	Slovacia	1.75	0	2	2	3
5	Bulgaria	1.25	2	2	1	0
5	Republica Cehă	1.25	2	1	1	1
5	România	1.25	2	2	1	0
8	Macedonia	0.75	3	0	0	0
8	Munteșnegru	0.75	2	1	0	0

Datele referitoare la măsurile și politicile adoptate în domeniul angajării romilor variază foarte mult de la stat la stat. Ungaria este cea mai avansată în ceea ce privește dezvoltarea unui set comprehensiv de programe care promovează angajarea pentru

cei de regulă excluși de pe piața forței de muncă și de politici publice accesibile romilor și gândite pentru aceștia. Celelalte state finanțează, în mod regulat sau sporadic, **măsuri individuale, dar de multe ori acestea nu ajung la nivelul unor programe sau politici publice integrate.** În ciuda existenței instituțiilor și măsurilor individuale legate de angajarea romilor, efectele reale ale acestora asupra comunităților de romi rămân, de cele mai multe ori, limitate. Activiștii romi sunt sceptici în privința eficacității pentru romi a programelor de angajare și educare profesională generale, care sunt de regulă oferite prin intermediul unor servicii publice care se ocupă de șomaj. Mai mult decât atât, în lipsa unor date concrete pentru fiecare stat în parte referitoare la situația romilor în domeniul muncii, este dificilă evaluarea eficacității acestor programe generale care nu țintesc în mod specific minoritatea romă. Programe pentru mici întreprinzători și liber profesioniști gândite pentru romi se desfășoară în *Ungaria, Serbia și Slovacia*, în timp ce, în multe state, opțiunile de angajare ale romilor sunt reduse la lucrări publice. Datorită faptului că lucrările publice sunt în general măsuri temporare și nu au ca scop promovarea relațiilor contractuale permanente, metodologia de notare utilizată de DecadeWatch nu ia în considerare astfel de măsuri.

Bune practici: Programele de angajare și instruire din *Ungaria*; programele de mici întreprinzători și liber profesioniști din *Slovacia și Serbia*; colectarea de date privind angajările și șomajul din *Macedonia*.

Sănătate

În domeniul prioritar al sănătății, DecadeWatch a evaluat progresele realizate, analiza fiind concentrată asupra disponibilității datelor privind sănătatea populației de romi (coloana 5.1 din Tabelul 8), a existenței sau lipsei măsurilor care să faciliteze accesul romilor la diverse forme de asistență de sănătate (coloana 5.2; de exemplu, mecanismele de protecție medicală pentru persoanele neasigurate), a existenței sau lipsei unor programe speciale pentru îmbunătățirea sănătății romilor (coloana 5.3; exemple de astfel de programe sunt inițiativele de informare despre sănătate sau programele de vaccinare în comunitățile de romi), precum și a prezenței sau absenței mediatorilor sanitari pentru romi (coloana 5.4).

Tabelul 8: Sănătate

CLASAMENT	STAT	PUNCTAJ	5.1	5.2	5.3	5.4
1	România	2.75	3	1	3	4
2	Bulgaria	1.50	2	2	1	1
3	Serbia	1.25	2	1	2	0
4	Slovacia	1.00	0	2	1	1
4	Ungaria	1.00	1	1	1	1
4	Munte negru	1.00	1	1	2	0
7	Republica Cehă	0.75	1	0	1	1
8	Croația	0.50	1	0	1	0
8	Macedonia	0.50	0	1	1	0

Progresul în privința facilitării accesului la îngrijiri medicale de calitate pentru romi este mai mic decât cel realizat în domeniul educației, cele mai multe state având măsuri sporadice, cofinanțate de parteneri externi. România este excepția care se remarcă față de restul statelor prin dezvoltarea sistematică a programului său de mediatorii sanitari pentru romi. Unele state oferă pachete de îngrijire medicală de bază gratuite, inclusiv persoanelor neasigurate. În cazul Slovaciei, există posibilitatea legală de a promova accesul romilor la asigurarea medicală universală, dar informații de pe teren arată că există bariere practice pentru mulți romi care ar dori să acceseze aceste facilități. Această situație este și mai gravă în cazul romilor care nu dețin actele necesare pentru a-și dovedi cetățenia sau nu au documente de rezidență în regulă, situație care predomină mai ales în statele fostei Iugoslavii și printre romii strămutați sau refugiați. Informarea și serviciile de sănătate în comunitățile de romi deseori nu sunt dezvoltate ca programe formale. Fondul Global pentru Combaterea HIV/SIDA, Malariei și Tuberculozei joacă un rol din ce în ce mai important în îmbunătățirea sănătății romilor: de cele mai multe ori, campanii de vaccinare și prevenire au fost derulate ca parte a unor programe ale Fondului Global care au avut componente specifice pentru romi.

Bune practici: Dezvoltarea sistematică a programului mediatorilor sanitari din România, precum și campaniile de educație sanitară în comunitățile de romi din această țară.

În domeniul prioritar al locuirii, DecadeWatch a evaluat progresul prin prisma existenței sau absenței datelor cu privire la condițiile în care locuiesc romii (coloana 6.1 din Tabelul 9), a măsurilor pentru prevenirea și soluționarea problemei locuințelor neînregistrate sau a amplasamentelor ilegale (coloana 6.2), a accesului la servicii publice (coloana 6.3), precum și a accesului la locuințe sociale de calitate (6.4).

Locuire

Tabelul 9: Locuire

CLASAMENT	STAT	PUNCTAJ	6.1	6.2	6.3	6.4
1	Ungaria	1.75	1	3	2	1
2	Croația	1.50	2	2	1	1
3	Bulgaria	1.25	2	1	1	1
3	Slovacia	1.25	2	0	3	0
5	Republica Cehă	1.00	1	1	1	1
6	România	0.75	2	0	1	0
7	Macedonia	0.50	0	1	1	0
7	Munte negru	0.50	1	0	0	1
7	Serbia	0.50	2	0	0	0

Statele implicate în Deceniu au adoptat abordări care diferă semnificativ de la țară la țară pentru a îmbunătăți condițiile de locuire pentru romilor. Slovacia, de pildă, a introdus un program de alocare de locuințe care prezintă pericolul de a menține și adânci segregarea, de exemplu prin construirea unor „locuințe cu standard redus” în

zone segregate. *Ungaria*, pe de altă parte, a încercat să abordeze provocările locuirii într-un context mai larg, corelând aspectele legate de locuințe și îmbunătățiri de infrastructură cu programele de angajare pentru romi. *Croația* a dezvoltat cartografierea fizică sistematică a zonelor locuite de romi și a demarat un proces de legalizare a amplasamentelor și clădirilor ilegale. Cu excepția *Ungariei*, statele recurg la măsuri sporadice și/sau cofinanțate de parteneri străini. Locuințele ilegale sau cu drepturi de proprietate în litigiu, precum și combinația între lipsa înregistrării domiciliului și a documentelor dovedind cetățenia rămân obstacole insurmontabile pentru îmbunătățirea situației locuirii pentru romi în multe țări. În *Serbia*, de exemplu, unele municipalități au luat problema în mâinile proprii, în timp ce autoritățile centrale continuă să caute o soluție pentru romii lipsiți de cetățenie și documente de rezidență.

Bune practici: Programul de locuințe și integrare socială din *Ungaria*; cartografierea fizică sistematică practică în *Croația* și *România*; planul de acțiune pentru locuințe din *Bulgaria*.

Anti-discriminare

Decadewatch evaluează și existența legislației anti-discriminare în statele Deceniului (punctul 7.1 din structura de monitorizare). Așa cum era de așteptat, **eforturile de armonizare a legislației anti-discriminare cu directivele Uniunii Europene sunt mai avansate în statele care au devenit membre ale Uniunii în 2004 și respectiv în 2007.** Statele candidate le urmează în acest sens. În plus, există mari variații în modul în care diferitele reglementări anti-discriminare au fost puse în practică cu privire la romi, cele mai multe cazuri apărând în ceea ce privește angajarea și accesul la serviciile publice.

Tabelul 10: Anti-discriminare

CLASAMENT	STAT	PUNCTAJ
1	Ungaria	4.00
2	Bulgaria	3.50
2	România	3.50
4	Slovacia	2.00
5	Croația	1.00
5	Republica Cehă	1.00
5	Serbia	1.00
8	Macedonia	0.00
8	Munte negru	0.00

Bune practici: Legislația anti-discriminare adoptată în *Ungaria*, *Bulgaria* și *România*.

Din rațiuni care țin de amploarea studiului, acest prim volum al DecadeWatch nu a evaluat acțiunile guvernamentale legate de gen, precum și măsurile specifice întreprinse în vederea reducerii sărăciei și alte priorități transversale incluse în agenda Deceniului, dar există intenția de a realiza acest lucru în volumul viitor.

Rezumatele rapoartelor naționale

BULGARIA

Provocarea pentru Bulgaria: să utilizeze Deceniul ca instrument pentru dezvoltarea de politici publice și ca structură de raportare

Bulgaria a beneficiat de atenția internațională de două ori – ca gazdă a lansării Deceniului, în februarie 2005, și atunci când a preluat Președinția Deceniului de la România în 2006. Cu toate acestea, **Deceniul ca instrument intern pentru politici publice este insuficient folosit în ministerele de resort.** Deși în ultimii ani a fost adoptat un număr semnificativ de măsuri care promovează incluziunea romilor, adeseori ele nu respectă abordarea sistematică stabilită în cadrul Deceniului. Provocarea pentru Bulgaria referitoare la implementare constă în folosirea Deceniului ca instrument pentru elaborarea unor politici integrate, precum și pentru promovarea incluziunii romilor în politicile publice, inclusiv utilizând fondurile structurale europene.

Planuri de acțiune

Bulgaria a elaborat **planuri de acțiune detaliate pentru Deceniu care însă nu sunt folosite eficient de autorități ca angajament pentru luarea de măsuri și cadru de raportare** pentru sprijinirea incluziunii sociale în Bulgaria. Documentele naționale strategice fac de multe ori referire la Deceniu, dar nu și la detaliile planului de acțiune. Noua strategie națională pentru educație nu face referire deloc la Planul de acțiune al Deceniului. Bulgaria nu a adoptat nici planuri de acțiune prioritare sau planuri operaționale, cu excepția unui program comprehensiv pentru locuire în care se menționează angajamentele Deceniului.

Educație

Bulgaria dispune de o serie de măsuri care pot contribui la îmbunătățirea rezultatelor în educația romilor, dar acestea nu reprezintă o politică cuprinzătoare și integrată. Ministerul Educației a înființat un Centru pentru integrare în educație cu întârzieri, ceea ce a dus la pierderea unor resurse bugetare pentru educația romilor. Deși școlile majoritare pot fi folosite și pentru romi, deseori aceste oportunități sunt irosite: de exemplu, autobuzele școlare, puse la dispoziție printr-un program național inițiat de Ministerul Educației, par să nu fi fost folosite pentru desegregare. În Bulgaria, legea prevede obligativitatea unui an de învățământ preșcolar, dar sunt dovezi care arată că acest lucru nu se aplică și pentru romi, și nu există măsuri finanțate de guvern pentru promovarea accesului copiilor romi la învățământul preșcolar. Între timp, Ministerul Muncii a început să promoveze accesul la educație prin sprijinirea formării de asistenți didactici pentru romi și a cursurilor de alfabetizare pentru adulți și prin oferirea unui mic dejun gratuit în cadrul școlilor. Alocația primită de copii de la stat este condiționată de prezența acestora în școli, și în ultimul timp, monitorizarea acestui lucru a devenit mai strictă. Nu există politici guvernamentale clare pe tema desegregării, iar orice eforturi în această direcție rămân la stadiul de programe-pilot finanțate din exterior. Totuși, Raportul național din 2006 privind strategiile pentru protecția socială și incluziunea socială menționează desegregarea în educație drept un obiectiv aparte și stabilește obiective concrete pentru anul 2008. Până acum, nu există programe guvernamentale pentru promovarea accesului romilor la învățământul superior.

Ocuparea forței de muncă

În ultimii doi ani, **Ministerul Muncii a implementat o serie de programe de ocupare a forței de muncă ce implică romii, chiar dacă aceste programe nu au fost neapărat concepute sau adaptate pentru aceștia.** Au fost finanțate programe pilot specifice din fonduri europene PHARE, în timp ce programele mai mari adresate

totalității populației sunt în continuare finanțate de la bugetul de stat. O excepție notabilă în privința programelor generale o constituie un program de alfabetizare pentru romi inițiat în 2006. Aceste activități trebuie să se concretizeze în politici coerente care să fie adaptate la situația specifică a comunității rome.

Până acum, abordarea temei sănătății romilor în Bulgaria a constat în măsuri sporadice, deși importante modificări de politici publice recente în acest domeniu ar putea avea un impact pozitiv asupra sănătății romilor în viitor. Pe baza rezultatelor unui studiu PHARE din 2003, Ministerul Sănătății a elaborat 15 programe pilot care au drept scop furnizarea de servicii de instruire pentru cei care lucrează cu romii în domeniul sănătății și formarea de mediatori romi care să faciliteze comunicarea dintre comunitățile de romi și instituțiile din domeniul sănătății. În ultimii ani, 87 de mediatori sanitari au fost pregătiți cu sprijinul Institutului pentru o Societate Deschisă, deși aceștia nu sunt încă incluși în sistemul de sănătate bulgar. Se prevede ca, în 2007, cel puțin 60 din mediorii formați să fie angajați permanent în cadrul autorităților locale, iar acest lucru se va face cu ajutorul unor subvenții primite de la Ministerul de Finanțe. În plus, în 2005, Ministerul Muncii a stabilit o linie de buget pentru acoperirea cheltuielilor de sănătate pentru persoane marginalizate care nu beneficiază de asigurare de sănătate. Accesul la acest tip de finanțare este destul de limitat, iar cei ce beneficiază de el trebuie să dovedească absența veniturilor. De asemenea, Ministerul Sănătății a elaborat o serie de programe pentru grupurile dezavantajate, inclusiv pentru romi; printre acestea se numără și un program pentru prevenirea infectării cu HIV și controlul SIDA; aceste programe sunt finanțate de Fondul Global pentru Combaterea HIV/SIDA, Malariei și Tuberculozei.

În 2006, guvernul bulgar a adoptat Programul Național pentru Romi care este rezultatul unor eforturi comune ale experților din diferite ministere și agenții și ale reprezentanților societății civile. Desfășurându-se pe aceeași durată de timp ca și Deceniul, **Programul Național pentru Romi propune investiții în dezvoltarea infrastructurii din comunitățile de romi, identificarea de locuințe alternative pentru anumite așezări de romi, construirea de noi locuințe sociale, cu finanțare de la bugetul de stat, și modificarea dezvoltării spațiale a zonelor segregate locuite de romi.** Programul conține măsuri clare, indicatori și linii bugetare, precum și angajamente financiare solide din partea bugetului de stat. Patruzeci la sută din program urmează a fi finanțat de la bugetul de stat. Totuși, până în prezent, există destul de puține dovezi privind implementarea și bugetarea acestui program.

În 2003, **Bulgaria a adoptat legislație anti-discriminare bazată pe directivele Uniunii Europene în domeniu.** Legea prevede protecția împotriva diferitor tipuri de discriminare și permite victimelor discriminării să depună plângeri atât în fața instanțelor de judecată, precum și la o instituție specializată numită Comisia Anti-discriminare. Înființată în 2005, această Comisie încă nu a început să funcționeze ca o instituție eficientă.

Legislația anti-discriminare completă, compatibilă cu standardele Uniunii Europene și măsurile pentru promovarea accesului la educație în ciclul primar.

Sănătate

Locuire

Legislația anti-discriminare

Realizări – cheie

REPUBLICA CEHĂ

Provocarea pentru Republica Cehă: să transforme măsurile izolate în politici sistematice pentru incluziunea romilor

Cehia a elaborat un cadru strategic avansat pentru incluziunea romilor, iar acest lucru a fost realizat cu ajutorul planurilor de acțiune din cadrul Deceniului și al altor documente. Guvernul ceh a elaborat planuri de acțiune anuale care reflectă măsurile adoptate pentru incluziunea romilor și a raportat pe baza acestor documente. Cu toate acestea, performanțele sale scăzute, în comparație cu celelalte țări participante, sunt cauzate de faptul că Cehia nu și-a dezvoltat mecanismele proprii pentru acțiuni sistematice. Cu câteva excepții, observate în domeniul educației, până acum acțiunile guvernamentale s-au limitat la o serie de măsuri sporadice. Pasul următor ar fi ca guvernul ceh să **transpună aceste măsuri sporadice în politici sistematice pentru incluziunea romilor în toate cele patru domenii prioritare**, iar acest lucru se poate face inclusiv prin utilizarea fondurilor structurale ale Uniunii Europene, accesate deja cu succes pentru măsuri privind incluziunea romilor.

Planuri de acțiune

În Cehia, Planul de Acțiune al Deceniului se bazează pe un Concept pentru Integrarea Romilor, realizat de guvern în anul 2000. Acest document cuprinde o serie de direcții generale de acțiune, urmate de o listă detaliată de arii de activitate. Termene limită clare sunt stabilite pentru majoritatea acțiunilor enumerate. **Majoritatea termenelor limită stabilite în Planul de Acțiune al Deceniului par realiste, pentru că sunt bazate pe estimări ale perioadelor de timp necesare pentru acțiunile guvernului care deja sunt în curs de desfășurare.** Totuși, în majoritatea cazurilor, modul de formulare a activităților din Planul de acțiune al Deceniului și modul de stabilire a responsabilităților sunt atât de vagi încât lasă loc posibilității ca autoritățile locale, centrale sau regionale să fie inactice.

Educație

Autoritățile cehe **continuă să se bazeze în mare parte pe măsuri izolate pentru a asigura progresul educației romilor, cofinanțate din exterior, însă au fost adoptate și unele măsuri sistematice de aplicare de politici publice.** De exemplu, există programe pentru prevenirea abandonului școlar și sprijinirea elevilor dezavantajați, precum și pentru sprijinirea integrării în sistemul de educație a copiilor care provin din diferite grupuri minoritare. În același timp, posturile de profesori asistenți romi deja reprezintă o instituție cu tradiție în Cehia. În același timp, măsurile pentru promovarea accesului romilor în învățământul superior se limitează doar la finanțări externe sau din partea ONG-urilor. Mai mult decât atât, în ciuda faptului că, în prezent, la Curtea Europeană a Drepturilor Omului din Strasbourg este discutat un caz împotriva Cehiei privind discriminarea și segregarea în sistemul educațional, guvernul ceh încă nu a recunoscut dimensiunile reale ale segregării romilor în sistemul național de educație.

Ocuparea forței de muncă

Romii sunt incluși în categoria grupurilor sociale vulnerabile, pentru care se elaborează politici generale, iar câteva programe specifice pentru romi sunt sprijinite de ONG-urile locale, bugetul de stat sau din Fondul Social European. **În loc să se facă promisiuni că guvernul ceh va trasa politici clare pentru ocuparea forței de muncă a romilor în cadrul Deceniului, Planul de acțiune indică faptul că guvernul va remedia situația locurilor de muncă sprijinind ONG-urile care vor realiza proiecte elaborate special în acest sens.** Deși la birourile de ocupare a forței de muncă majoritatea romilor sunt înregistrați ca beneficiind de indemnizația de șomaj sau de alte beneficii sociale, doar puțini romi participă la cursuri de formare profesională. O serie de programe pentru ocuparea forței de muncă, finanțate de guvern sau de diverși donatori și desfășurate de ONG-uri la nivel local, s-au dovedit a avea mult mai mult succes în relația cu romii.

În general, în afara unor contracte de muncă pe termen scurt pentru lucrări publice, romii au la dispoziție un număr limitat de opțiuni de angajare. Microfinanțările sau împrumuturile pentru micro-afaceri nu sunt la îndemâna romilor, pentru că deseori acestea implică garanții financiare pe care romii săraci nu le pot oferi.

Agenda Cehiei pentru sănătate, în cadrul Deceniului, se axează în principal pe dezvoltarea unui sistem de mediatori sanitari romi. Ministerul Sănătății a finanțat desfășurarea unui program pilot pentru mediatori sanitari implementat de o organizație neguvernamentală, program ce a implicat realizarea unui modul de formare pentru 18 mediatori sanitari. Proiectul se încheie în luna mai 2007, însă două autorități locale și o autoritate municipală și-au exprimat interesul în menținerea mediatorilor pe posturi până la sfârșitul lui 2007. Nu există programe guvernamentale care să ofere asistență medicală celor neasigurați deși, conform sistemului de sănătate din Cehia, toți cei angajați sau înregistrați la birourile de ocupare a forței de muncă, precum și copiii sub 18 ani, ca și mamele copiilor sub 6 ani, beneficiază de servicii medicale asigurate. ONG-urile estimează că numărul celor fără asigurare de sănătate este foarte mic. În mod similar, în comunitățile rome nu există activități finanțate de guvern pentru diferite acțiuni, cum ar fi campanii de vaccinare sau de educație pentru sănătate. Câteva ONG-uri, precum și mediatorii sanitari, desfășoară campanii de informare în comunități la nivel local, dar aceste eforturi sporadice nu reușesc să răspundă nevoilor romilor din întreaga țară.

Ca urmare a publicității negative datorate plasării romilor în ghetouri, **guvernul ceh a recunoscut nevoia unei abordări complexe a problemei locuințelor pentru romi și s-a angajat să adopte un concept de locuire socială integrată până în 2008.** În prezent, locuințele sociale pot fi accesate în mod normal doar de cei care au un loc de muncă și nu au datorii, ceea ce înseamnă că majoritatea romilor sunt practic excluși de la accesarea locuințelor sociale. Ministerul Dezvoltării Regionale finanțează în prezent un program pentru construirea unor apartamente sociale, denumite și „apartamente simple,” cu referire la lipsa finisajelor și utilităților, dar nu este clar câte dintre aceste apartamente „simple” vor fi în fapt distribuite romilor. Rapoartele guvernamentale asupra progreselor înregistrate în cadrul Deceniului, recunosc că acest program, ca și multe alte măsuri și politici pentru locuire, nu dispune de un mecanism adecvat de monitorizare pentru a evalua impactul său asupra romilor. În prezent, există doar măsuri izolate în ceea ce privește accesul la serviciile comunitare pentru așezările ilegale sau soluționarea problemelor care decurg din absența documentelor pentru cei care locuiesc în astfel de așezări.

Legislația cehă a inclus unele prevederi anti-discriminare în legislația muncii, însă mai trebuie să transpună și prevederile Directivei privind Discriminarea Rasială a Consiliului Uniunii Europene care asigură protecția împotriva discriminării rasiale în domenii cum ar fi educația, locuirea și furnizarea de servicii publice. Senatul ceh a respins un proiect de lege pentru combaterea discriminării, în ciuda faptului că atât organizații locale cât și cele internaționale au solicitat în mod repetat grăbirea adoptării legislației Uniunii Europene în ceea ce privește combaterea discriminării.

Planurile anuale de priorități ale guvernului, care includ sume alocate de la buget și raportarea sistematică asupra implementării lor.

Sănătate

Locuire

Legislația anti-discriminare

Realizări-cheie

CROAȚIA

Provocarea pentru Croația: să transforme măsurile izolate în politici sistematice de incluziune socială a romilor

Deși în Croația există o minoritate romă mică, **Deceniul este recunoscut drept un instrument pentru promovarea incluziunii romilor**. Autoritățile din această țară au introdus o serie de măsuri, mai ales în domeniul educației. Aceste măsuri sunt de multe ori izolate, ceea ce explică scorul relativ mic obținut de Croația, în comparație cu alte state din Europa Centrală, iar următorul pas constă în integrarea acestor măsuri într-un sistem de politici interconectate. Croația dispune de capacitatea instituțională și decizională, precum și de resursele financiare necesare pentru a transforma măsurile sporadice în soluții sistematice și pentru a ajunge la integrarea reală a romilor.

Planuri de acțiune

Guvernul a aprobat Planurile de acțiune ale Deceniului în toate cele patru domenii prioritare. Cum planurile de acțiune sunt oarecum limitate ca scop, acestea au rolul de ghidare în implementare și raportare, în special în cazul Oficiului de Ocupare a Forței de Muncă din Croația, care a desfășurat acțiuni în cadrul Planului de acțiune al Deceniului. Autoritățile au aprobat un Plan anual cu măsuri prioritare pentru 2005 care era de fapt o versiune aproape copiată a planului pe termen lung. În ansamblu, guvernul croat încă nu a publicat rapoarte despre Deceniu, deși publicarea unui raport detaliat este prevăzută pentru sfârșitul anului 2007.

Educație

Croația dispune de o serie de măsuri care au ca scop asigurarea accesului la o educație de calitate pentru copiii romi, însă acestea nu constituie încă o politică integrată. De exemplu, Croația are un program gratuit de pregătire – incluzând aproximativ 250 de ore – ca parte integrantă din sistemul preșcolar, și asigură o masă caldă pe zi și transport copiilor care urmează acest program. Cu toate acestea, doar un număr relativ mic de copii romi participă la acest program și programul are o durată mult mai scurtă decât programe similare din celelalte țări participante (în aceste țări programul respectiv durează un an). În plus, câteva grădinițe pentru copiii romi primesc finanțare de la guvern, de la Fondul pentru Educația Romilor și de la Institutul pentru o Societate Deschisă. Deși nu există nicio strategie detaliată pentru prevenirea abandonului școlar, guvernul a anunțat recent inițierea unui program pentru distribuția gratuită de manuale pentru toți copiii din învățământul primar, începând cu anul școlar 2006–2007. Există și fonduri pentru transportul și transferul școlar al copiilor. În plus, Ministerul Educației finanțează posturi de profesori-asistenți romi, în condițiile în care nu există un cadru legal sau un program de formare pentru aceste posturi, și, prin urmare, aceștia sunt angajați cu contracte pe termen scurt, de un an. Măsurile afirmative pentru învățământul gimnazial includ, la admitere, un sistem preferențial de notare pentru romi și asigurarea de mai multă îndrumare vocațională. Autoritățile din Croația încă trebuie să ia măsuri pentru combaterea segregării în educație, menționată într-o serie de cazuri. Nu în ultimul rând, Ministerul Educației oferă burse pentru romi, precum și cazare gratuită în căminele liceelor și universităților.

Ocuparea forței de muncă

Elementele-cheie ale Planului de acțiune al Deceniului pentru Croația au fost transpuse în măsuri coerente și bine elaborate ce includ formare profesională, subvenționarea ocupării forței de muncă și realizarea de lucrări publice pe termen scurt. Oficiul pentru Ocuparea Forței de Muncă din Croația raportează regulat numărul

de utilizatori ai acestor măsuri. Totuși, deși inițial numărul beneficiarilor fusese prevăzut ca foarte mic, numărul real al celor care au participat la program a fost chiar și mai mic, fapt care demonstrează existența unor probleme legate de comunicarea cu romii. Există un set complex de activități ale serviciilor de ocupare a forței de muncă accesibile și romilor, însă, până în prezent, nu este clar dacă vor exista anumite modificări astfel încât furnizarea de servicii și informarea să fie funcționale pentru ca romii să poată accesa aceste activități.

Croația nu dispune de politici sistematice care să vizeze îmbunătățirea stării de sănătate a populației rome, mai ales când este vorba de cei care locuiesc în așezări compacte. Activitățile, în cazul în care acestea există, rămân la nivel de măsuri sporadice. De exemplu, nu există politici pentru promovarea accesului la serviciile de sănătate pentru cei care nu beneficiază de asigurări de sănătate. Majoritatea activităților întreprinse pentru îmbunătățirea sănătății romilor constau în studii efectuate la nivel local, precum și în campanii de informare desfășurate în câteva localități. În zonele cu un număr ridicat de locuitori romi și în așezările rome s-au depus eforturi pentru imunizarea romilor. Încă nu există un sistem de medietori sanitari.

Autoritățile din Croația au înregistrat progrese notabile în ceea ce privește legalizarea așezărilor de romi. Conform Biroului pentru Minoritățile Naționale, nouă dintre cele 13 așezări de romi din județul Medjmurje au fost legalizate. Mai mult, 12 din 14 județe au elaborat planuri pentru îmbunătățirea condițiilor din comunitățile de romi și aceste planuri includ cartografiere, date estimative financiare și posibile surse de finanțare. Ministerul Mediului a cofinanțat elaborarea de planuri de dezvoltare a așezărilor de romi. Câteva măsuri pentru îmbunătățirea situației locuințelor pentru romi au fost deja implementate: un program PHARE al Uniunii Europene, cofinanțat și administrat de guvern în 2005 și 2006 a investit în reconstrucția infrastructurii așezărilor de romi din județul Medjmurje. Încă nu există măsuri pentru locuințe sociale pentru romi.

Amendamentele aduse legislației muncii din Croația în 2004 au inclus câteva măsuri de protejare împotriva discriminării alinate la standardele Uniunii Europene în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, dar **Croația nu a adoptat încă o lege care să asigure protecția împotriva discriminării rasiale în toate domeniile.** Încă din anul 2004 se lucrează la o strategie anti-discriminare, dar aceasta încă nu a fost adoptată de guvern.

Cartografierea sistematică a așezărilor de romi din 12 județe și legalizarea așezărilor din județul Medjmurje.

Sănătate

Locuire

Legislația anti-discriminare

Realizări-cheie

MACEDONIA

Provocarea pentru Macedonia:
să transpună angajamentele
guvernamentale în acțiuni
concrete

Deși guvernul este angajat în realizarea obiectivelor Deceniului, angajament care rezultă și din măsurile instituționale avansate adoptate pentru Deceniu, inclusiv la nivel local, aceste angajamente trebuie să fie transpuse în acțiuni sistematice finanțate de guvern. Punctajul mic obținut de Macedonia, în comparație cu celelalte țări participante, este determinat de implicarea limitată a guvernului și de utilizarea limitată a resurselor bugetare pentru măsuri și programe de incluziune pentru romi. Cu toate acestea, Macedonia prezintă punctaje pozitive, în raport cu celelalte țări, în ceea ce privește structurile instituționale înființate în vederea implementării Deceniului. Guvernul trebuie să facă eforturi suplimentare pentru a consolida aceste structuri, deja existente și cu experiență, și pentru a determina toate ministerele să aloce resurse, să investească în incluziunea romilor și să se bazeze din ce în ce mai puțin pe finanțări din exterior.

Planuri de acțiune

Macedonia dispune de planuri de acțiune pentru toate domeniile prioritare, dar care au puncte slabe în ceea ce privește conținutul, obiectivele și indicatorii pentru monitorizare. Totuși, principala prioritate a guvernului macedonean o constituie progresul în implementare, iar orice modificări ale planurilor de acțiune pot fi făcute pe parcurs sau chiar în urma aprobării unor planuri operaționale detaliate care să fie susținute de resurse financiare. Sub conducerea Biroului de coordonare din cadrul Deceniului din cadrul Ministerului Muncii și Politicilor Sociale, cu implicarea societății civile romi, organismul pentru coordonarea Deceniului a elaborat în 2005, proiecte exemplare de planuri operaționale care, din păcate, încă nu au fost utilizate pentru implementare.

Educație

Educația reprezintă domeniul prioritar în care implementarea se află în stadiul cel mai avansat, chiar dacă acest lucru a fost puternic influențat de finanțarea externă. În timp ce Ministerul Muncii și Politicilor Sociale oferă o parte din fonduri, majoritatea activităților sunt cofinanțate din Fondul pentru Educația Romilor și de alți donatori. Unele politici generale sunt conforme cu planurile de acțiune – de exemplu, introducerea în 2006 a unui an pregătitor obligatoriu pentru învățământul primar. În anul 2007, autoritățile au introdus măsuri pentru promovarea accesului copiilor romi la învățământul preșcolar, dar și acest lucru a fost realizat cu sprijinul Fondului pentru Educația Romilor. Există câteva mecanisme de sprijin pentru elevii romi din învățământul liceal, printr-un program de burse școlare stabilit de Ministerul Educației și Fundația Institutul pentru o Societate Deschisă din Macedonia, cu sprijinul Fondului pentru Educația Romilor. Totuși, aceste măsuri nu sunt însoțite de alte instrumente care să încurajeze participarea la sistemul de educație, cum ar fi transportul gratuit, mesele gratuite la școală, profesori-asistenți romi și mediatori școlari.

Ocuparea forței de muncă

Macedonia se confruntă cu o rată a șomajului foarte ridicată în general pentru toate grupurile sociale, iar acest lucru transformă promovarea ocupării forței de muncă pentru romi în o adevărată provocare. În principiu, Macedonia dispune de datele și "ingredientele" necesare în vederea promovării accesului la muncă pentru romi. Aici chiar există date colectate suficient de bine de Biroul Național de Statistică.

Deși există programe de ocupare a forței de muncă pentru întreaga populație, încă nu au fost elaborate măsuri specifice pentru a promova accesul romilor la acestea. Totuși, există modele care pot fi urmate: o organizație pentru microfinanțare, sprijinită financiar de Banca Europeană pentru Dezvoltare și de Institutul pentru o Societate Deschisă oferă formare și împrumuturi pentru micii întreprinzători și liber profesioniștii romi. Deși până în prezent nu s-au elaborat programe similare, Ministerul Muncii va înființa în 2007 un program de micro-credite și angajare în sistem de mic întreprinzător și liber profesionist.

Sănătatea este punctul cel mai slab în implementarea Deceniului pentru Macedonia, iar secțiunea dedicată sănătății, în Planul de acțiune din cadrul Deceniului, rămâne cel mai puțin elaborată parte a documentului. Problemele de ansamblu ale sistemului de sănătate din Macedonia, în ce privește calitatea serviciilor și accesul la acestea din urmă, au avut un puternic impact asupra implementării Deceniului. **Nu există programe guvernamentale create special pentru romi, dar câteva din programele publice înființate de Ministerul Sănătății au avut și beneficiari romi**, inclusiv programe finanțate de Fondul Global pentru Combaterea HIV/SIDA, Tuberculozei și Malariei. Campaniile de vaccinare au inclus și comunitățile de romi, iar această practică s-a dovedit a fi extrem de eficientă. În Macedonia nu există medietari sanitari. Cu siguranță cel mai mare obstacol pentru romi este înregistrarea în sistemul asigurărilor de sănătate din cauza absenței rezidenței legale și a unui loc de muncă.

Cu excepția unor acțiuni izolate adoptate pentru promovarea accesului la utilități publice și la locuințe sociale, majoritatea finanțărilor provin din exterior, nu de la guvern. Domeniul locuințelor pentru romi rămâne slab dezvoltat. În plus, în ciuda angajamentelor luate de Macedonia, continuă să existe cazuri de evacuări ale romilor. Pe de altă parte, există semnale ce sugerează o posibilă extindere a activităților guvernului în domeniul locuirii. Guvernul a inițiat recent elaborarea de proiecte strategice și de acte normative în domeniul locuințelor, inclusiv legalizarea construcțiilor ilegale, care pot fi folosite pentru a îmbunătăți situația locuințelor romilor. În plus, autoritățile au început elaborarea de planuri de urbanizare pentru așezările de romi. Ministerul Transporturilor a precizat că va sprijini construirea de locuințe sociale ai căror beneficiari vor fi și romii, respectiv că va finanța instalarea unui sistem de canalizare în principala comunitate de romi din Shuto Orizari.

Macedonia a elaborat recent un proiect de lege privind combaterea discriminării, însă acesta se referă numai la discriminarea între sexe și cea a persoanelor cu dizabilități; la momentul elaborării acestui raport, proiectul încă nu a fost adoptat.

Planul operațional din anul 2005, elaborat de organismul de coordonare a Deceniului cu implicarea societății civile rome, și campaniile de informare desfășurate la nivel de comunitate.

Sănătate

Locuire

Legislația anti-discriminare

Realizări-cheie

MUNTENEGRU

**Provocarea pentru
Muntegru: să adopte
Deceniul drept cadru pentru
politicile publice**

Deși a aderat la Deceniu în 2005, împreună cu celelalte țări participante, situația din Muntenegru poate fi definită, din multe puncte de vedere, ca fiind în perioada premergătoare lansării Deceniului. Coordonarea Deceniului se face de un funcționar la nivel înalt al cărui sprijin din partea nivelurilor de conducere superioare rămâne neclar. Ministerele de resort nu par să asocieze acțiunile pentru incluziunea romilor cu cadrul stabilit de Deceniu. În ansamblu, Muntenegru continuă să se bazeze, în principal, pe fonduri externe pentru inițierea și finanțarea măsurilor luate pentru incluziunea romilor și a minorităților Ashkalia și egiptene (RAE) și încă nu și-a asumat responsabilitatea pentru elaborarea de programe sau politici integrate, finanțate de la bugetul de stat. Reprezentanții guvernului au declarat că guvernul se așteaptă ca 80% din finanțarea activităților Deceniului să provină din surse externe. Cel mai important aspect constă în faptul că Planul de acțiune al Deceniului nu ia în considerare cele mai dezavantajate comunități, anume RAE sosiți din alte regiuni din fosta Iugoslavie și solicitanții de azil care au fost returnați în Muntenegru care se confruntă cu multe obstacole serioase în calea accesului la serviciile publice. Guvernul încă nu a elaborat politici pentru aceste grupuri.

Planuri de acțiune

Planul de acțiune al Deceniului din Muntenegru pare să fie **elaborat mai degrabă ca un document pro forma, de fațadă, decât ca politică comprehensivă și detaliată pe care guvernul chiar dorește să o pună în practică.** În multe cazuri, planul nu stabilește responsabilități clare pentru anumite puncte de pe agenda de lucru. De la adoptarea sa nu s-a făcut nicio încercare pentru îmbunătățirea Planului de acțiune și nici nu au fost adoptate planuri operaționale sau planuri de priorități pe termen scurt. Având un impact scăzut asupra autorităților decidente la nivel central, Deceniul este absent și la nivel local: guvernul nu a depus niciun efort clar pentru a include autoritățile locale în mecanismele de implementare a Deceniului.

Educație

Există **puține politici guvernamentale sistematice pentru promovarea accesului romilor la școli de orice nivel și majoritatea măsurilor existente sunt proiecte pilot care au fost finanțate sau cofinanțate din surse externe.** În Muntenegru educația preșcolară nu este obligatorie, și deși există câteva măsuri sporadice pentru creșterea numărului de copii RAE în grădinite, încă există obstacole majore în acest sens. Segregarea este o altă problemă cu care se confruntă copiii RAE din sistemul educațional din Muntenegru, mai ales în zonele cu multe persoane strămutate intern venite din Kosovo. Ministerul Educației trebuie să elaboreze planuri de desegregare pentru aceste situații. În 2005, guvernul a luat o inițiativă de a distribui gratuit manuale. În anul 2006, Ministerul Educației a introdus un program pe o perioadă de doi ani – Inițiativa pentru Educația Romilor. Programul a fost finanțat de Fondul pentru Educația Romilor și are drept scop facilitarea elaborării de modele detaliate pentru programe de educație integrată în școli și instituții de învățământ preșcolar în cinci zone ale țării. De asemenea, intenția programului este să ofere elevilor RAE sprijin și stimulente pentru succesul școlar, în timp ce sprijină școlile și personalul didactic în elaborarea unor instrumente pentru o integrare de succes. Orice măsuri pentru promovarea accesului la învățământul superior sunt finanțate integral din surse externe.

Eforturile statului Muntenegru de a elabora programe de promovare a ocupării forței de muncă pentru RAE rămân într-o fază incipientă. Agenția de ocupare a forțelor de muncă din Muntenegru organizează regulat sesiuni de formare în combaterea prejudecăților pentru propriul personal și elaborează formulare tip pentru situații specifice care să răspundă nevoilor romilor în căutarea unui loc de muncă. De asemenea, Agenția a înființat un grup de lucru care să dezvolte servicii pentru persoanele cu dificultăți în a accesa locurile de muncă, inclusiv romii. Nu există programe care să promoveze micii întreprinzători sau liber profesioniștii, special create pentru RAE; astfel de programe sunt disponibile numai pentru cei ce pot îndeplini în totalitate cerințele standard prevăzute, însă mulți solicitanți RAE nu pot accesa astfel de programe. RAE dislocați sau refugiați întâmpină bariere legislative în găsirea unui loc de muncă.

În Muntenegru nu există o politică integrată pentru îmbunătățirea situației sănătății RAE, inclusiv pentru romii fără cetățenie sau permis de rezidență. Deși nu există politici guvernamentale pentru asistență medicală create pentru RAE, și guvernul nu a inițiat niciun program de medieri sanitari, cei care lucrează în domeniul sănătății în Muntenegru organizează în mod periodic campanii de vaccinare și informare în comunitățile rome. Pentru majoritatea acestor activități nu există fonduri suplimentare, iar lucrătorii din domeniul sănătății fac această muncă pe bază de voluntariat. În consecință, activiștii pentru drepturile romilor estimează că mai mult de 90% din copiii RAE au fost vaccinați în ultimii 5 ani. În plus, pentru cei ce nu dețin acte de identitate sau fișe medicale, Crucea Roșie și alte agenții facilitează accesul la servicii medicale subvenționate. De asemenea, nu există programe finanțate de guvern pentru sănătatea reproductivă, create special pentru romi, dar diferite ONG-uri și agenții internaționale au compensat această lipsă prin proiecte pe termen scurt.

Guvernul muntenegrean a aprobat documentele pentru politica privind locuirea care face referire și la nevoile RAE, însă în practică acțiunile se rezumă doar la măsuri extrem de izolate. De exemplu, locuințele sociale ar trebui să fie disponibile pentru RAE în măsura în care aceștia au nevoie de ele, dar criteriile și procedurile pentru alocarea locuințelor sociale în Muntenegru sunt neclare, ceea ce înseamnă că este dificil să se evalueze câte din aceste locuințe sunt cu adevărat disponibile pentru romi. În ciuda caracterului ei în mare parte declarativ, legislația pentru locuințele sociale a înregistrat unele efecte pozitive în rândul autorităților locale, astfel încât în ultimii doi ani acestea au oprit planurile de evacuare a celor care ocupau ilegal diferite spații locative. În plus, în anumite cazuri, autoritățile locale au luat măsuri pentru a oferi alte locuințe romilor care fuseseră evacuați.

Muntenegru trebuie să adopte o legislație anti-discriminare comprehensivă aliniată la standardele internaționale din domeniu.

Sprijinul acordat de guvern pentru Inițiativa pentru Educația Romilor pentru facilitarea elaborării de modele pentru programe complexe de educație integrată în școli și instituții de învățământ preșcolar în cinci zone.

Ocuparea forței de muncă

Sănătate

Locuire

Legislația anti-discriminare

Realizări-cheie

ROMÂNIA

Provocarea pentru România: să facă progrese solide în toate domeniile prioritare și să utilizeze Deceniul ca instrument strategic

Progresele României în implementarea Deceniului includ și aspecte pozitive și aspecte negative, ceea ce explică scorul mediu pe care l-a obținut în România clasificări. Pe de o parte, la finele anului 2006 România încă nu aprobase Planul de acțiune al Deceniului și nu părea că folosește Deceniul ca instrument pentru promovarea politicilor pentru incluziunea romilor. Pe de altă parte, România a deținut Președinția Deceniului în perioada 2005–2006. În plus, **România a făcut progrese considerabile în domeniile educației și sănătății** și a implementat o serie de programe și politici în aceste două domenii. Totuși, progresele sunt mai puțin vizibile în domeniile ocupării forței de muncă și locuirii; aici, România trebuie să treacă la politici mai sistematice și la elaborarea de programe eficiente care să fie funcționale pentru romi.

Planuri de acțiune

România trebuie să adopte Planul de acțiune al Deceniului, iar acest lucru este prevăzut pentru jumătatea anului 2007; Planul ar oferi un cadru pentru dezvoltări viitoare ale politicilor de incluziune a romilor. Guvernul încă nu a adoptat niciun plan intermediar de acțiuni prioritare sau rapoarte publice asupra progreselor înregistrate în implementarea Deceniului, cu excepția unui raport despre Președinția Deceniului. Deși România a fost un lider al Deceniului încă de la început – preluând președinția de la Ungaria la jumătatea anului 2005 – se pare că în plan intern Deceniul încă trebuie prezentat ca proces și ca instrument de lucru. Pe de altă parte, planurile de acțiune ale Deceniului, atunci când acestea vor fi puse în practică, vor aduce contribuții importante. În cadrul Agenției Naționale pentru Romi, organismul de coordonare a politicilor pentru incluziunea romilor, se pare că există o anumită concurență între planurile de acțiune din cadrul Deceniului, pe de o parte, și Strategia Națională de Îmbunătățire a Situației Romilor, pe de altă parte, ceea ce sugerează faptul că Deceniul încă nu este privit ca un instrument necesar pentru a consolida implementarea Strategiei.

Educație

România a **elaborat un număr de instrumente legislative importante care au ca scop promovarea educației pentru romi**, în principal prin acțiuni afirmative în învățământul liceal, școli profesionale și licee din toată țara. Există și unele măsuri sporadice menite să îmbunătățească prezența copiilor în instituțiile de învățământ preșcolar și programe mai sistematice pentru promovarea prezenței în școlile primare a copiilor provenind din grupuri dezavantajate prin oferirea de mese gratuite, subvenționarea rechizitelor școlare și transportul gratuit. Până de curând, sistemul alocațiilor școlare era condiționat de prezența la cursuri, această măsură vizând motivarea familiilor cu venituri mici, nu numai a romilor, să își trimită copiii la școală. În prezent, se desfășoară un program de alfabetizare a adulților, numit „A Doua Șansă”, iar la acest program participă de obicei mame tinere și romi care au abandonat școala la vârste mici. Au fost create posturi de mediatori școlari pentru romi pentru a îmbunătăți ratele de înscriere și prezență la școală, și pentru a preveni abandonul școlar în rândul romilor, dar numărul de mediatori școlari calificați este în continuare scăzut. După cum admite și guvernul, segregarea școlară constituie o problemă constantă în România. Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului a adoptat o Notificare ce impune desegregarea sistemului de educație din România și, prin Minister, au fost alocate fonduri PHARE pentru inițierea unor proiecte pentru desegregare.

Progresele înregistrate în domeniul educației nu sunt dublate de progrese similare în domeniul ocupării forței de muncă. Ministerul Muncii, Familiei și Egalității de Șanse care nu doar coordonează politicile de ocupare a forței de muncă, dar și servește în canalizarea finanțărilor din exterior, este organul responsabil cu elaborarea de politici comprehensive pentru romi. Bursele locurilor de muncă pentru romi reprezintă nu numai singura sursă de informație pentru locurile de muncă accesibile romilor, dar ele par a fi și singura măsură activă pentru romi. Succesul acestor evenimente se resimte într-o măsură foarte mică deoarece ele nu sunt bine mediatizate, astfel încât la ele participă doar un număr redus de persoane – atât angajatori cât și solicitanți ai locurilor de muncă. Diferite ONG-uri au indicat faptul că un astfel de program nu se potrivește nevoilor romilor deoarece majoritatea locurilor de muncă prezentate în cadrul bursei necesită calificări care de obicei le depășesc pe cele deținute în fapt de romi. Nu există programe pentru micii întreprinzători sau liberei profesioniști special create pentru romi, iar programele existente conțin bariere implicite pentru romi.

În ultimii ani România a făcut progrese considerabile în domeniul sănătății. De exemplu, Ministerul Sănătății dispune de o Comisie Ministerială pentru Romi. Comisia este condusă de un secretar de stat care are responsabilitatea de a urmări politicile elaborate pentru romi. De asemenea, Ministerul Sănătății este singurul minister care dispune de o linie bugetară specială pentru romi alocată din bugetul anual de stat. Totodată, România este liderul în domeniul mediatorilor sanitari. Instituția mediatorilor sanitari a fost înființată în România de organizația neguvernamentală Romani CRISS, în cadrul unui proiect pilot, și a fost apoi acreditată, pentru ca în anul 2003 să fie preluată de Ministerul Sănătății. Mediatorii sanitari au fost acceptați treptat ca o componentă necesară din sistemul de sănătate, iar numărul lor este în creștere. Campaniile naționale împotriva tuberculozei, inclusiv cele finanțate de Fondul Global pentru Combaterea HIV/SIDA, Tuberculozei și Malariei, au ajuns și în comunitățile de romi. Recent, campaniile de vaccinare desfășurate de Ministerul Sănătății au fost organizate în cooperare cu Agenția Națională pentru Romi.

Ca parte a Strategiei naționale pentru romi, **la nivel central au fost elaborate măsuri pentru îmbunătățirea directă a condițiilor de trai ale romilor.** Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului a creat un plan de măsuri de urgență pe patru ani, menit să reabiliteze casele și zonele locuite de un număr mare de romi. De asemenea, acesta a elaborat un program pentru construirea de locuințe sociale și a înființat un sistem de finanțare pentru parteneriate între societăți publice și private și ONG-uri care urmărește să îmbunătățească accesul la utilitățile publice pentru un număr ridicat de romi.

România a adoptat **legislație pentru combaterea discriminării** încă din 2000, iar rundele succesive de amendamente au determinat o mai bună armonizare cu legislația Uniunii Europene.

Sistemul de mediatori sanitari și campaniile de informare pentru sănătate în comunitățile de romi; elaborarea de mecanisme pentru acțiuni împotriva segregării în educație.

Ocuparea forței de muncă

Sănătate

Locuințe

Legislația anti-discriminare

Realizări-cheie

SERBIA

Provocarea pentru Serbia: să arate că guvernul central își asumă cu adevărat Deceniul și să elaboreze politici sistematice, finanțate de guvern

Este încă neclară măsura în care guvernul central din Serbia este angajat în mod real în implementarea Deceniului. Există câteva activități care reflectă agenda de lucru a Deceniului, însă acestea sunt măsuri-pilot care de multe ori sunt inițiate și finanțate din surse externe. Au existat întreruperi în coordonarea Deceniului atunci când coordonatorul anterior, ministrul adjunct pentru Serbia și Muntenegru, a demisionat în momentul în care cele două țări s-au separat. Recent, în Agenția pentru Drepturile Omului și ale Minorităților a fost înființat un Secretariat pentru Deceniu, dar personalul acestei unități este sprijinit financiar din surse externe, cum ar fi Agenția Europeană pentru Reconstrucție (EAR) și Misiunea OSCE. La fel ca Muntenegru, Serbia se confruntă cu o provocare de proporții în ceea ce privește asigurarea accesului la servicii pentru mulți romi care nu au actele necesare pentru a-și dovedi rezidența sau cetățenia; nu a fost încă identificată o soluție pentru această problemă. Pentru a face progrese în implementarea scopurilor Deceniului, **Serbia trebuie să dovedească o mai mare implicare din partea guvernului central pentru elaborarea de politici sistematice, finanțate de la bugetul de stat.**

Planuri de acțiune

Până în prezent, se pare că a existat un nivel scăzut de coordonare a implementării Deceniului la nivel de ministere de resort. Totuși, Ministerul Muncii, Ocupării Forței de Muncă și Politicii Sociale, Ministerul Sănătății și Ministerul pentru Investiții au adoptat recent decizii proprii în ceea ce privește înființarea unor grupuri de lucru care să se ocupe de implementarea planurilor de acțiune ale Deceniului. **Deși, încă din luna ianuarie 2005, au fost adoptate planuri de acțiune în domeniile educației, ocupării forței de muncă, locuirii și sănătății, acestea par să nu servească ca documente de referință pentru acțiunile guvernului.** Până în prezent guvernul nu a adoptat niciun plan de acțiuni prioritare care să se bazeze pe planurile de acțiune ale Deceniului, deși în vara lui 2005, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) a finanțat elaborarea unor astfel de planuri sub conducerea coordonatorului de atunci al Deceniului; această finanțare a inclus și bugetarea pentru măsurile propuse în planurile de acțiune.

Educație

Guvernul nu s-a angajat în elaborarea unei politici pe termen lung în ceea ce privește educația romilor și, cu câteva excepții, **continuă să se bazeze pe măsuri individuale, uneori finanțate sau cofinanțate din surse externe** cum ar fi Fondul pentru Educația Romilor sau EAR. Ministerul Educației și Consiliul Național al Romilor au utilizat măsuri afirmative pentru sprijinirea înscrierii la liceu și în studii universitare a copiilor romi și asigură gratuitatea manualelor școlare pentru copiii romi în cadrul ciclului primar. Un an obligatoriu de învățământ preșcolar a fost introdus, iar Ministerul Educației a primit finanțări de la Fondul pentru Educația Romilor pentru stabilirea unor proiecte-pilot care să promoveze accesul romilor la grădinițe. EAR a finanțat un proiect pentru formarea și angajarea a 20 de profesori asistenți romi, proiect implementat în cooperare cu OSCE în perioada 2006–2007.

Ocuparea forței de muncă

Serbia dispune de o rețea bine dezvoltată de servicii de ocupare a forței de muncă care oferă programe de formare și găsimă a unui loc de muncă. Spre deosebire de alte țări participante, Serbia recunoaște că astfel de programe necesită măsuri

suplimentare pentru promovarea accesului romilor la piața muncii. Astfel, Serbia facilitează accesul romilor la programe de formare și reconversie profesională, precum și la programe ce promovează micii întreprinzători și liberii profesioniști. Totuși, participarea la aceste programe este scăzută. Există în continuare multe obstacole cu care sunt confrunțați romii care locuiesc ilegal în țară sau nu au documentele doveditoare pentru cetățenia sârbă.

Autoritățile sârbe au adoptat **o serie de acțiuni proactive pentru implementarea unora dintre scopurile descrise în planurile de acțiuni**, cooperând deschis cu societatea civilă și cu autoritățile locale pentru facilitarea implementării acestor acțiuni. Ministerul Sănătății finanțează programe de sănătate pentru romi care se axează pe educație în sănătate reproductivă și sănătatea femeilor; aceste programe urmează să fie implementate în cooperare cu ONG-uri în aproximativ 45 de localități din Serbia. Cu toate acestea, informațiile despre starea sănătății romilor din Serbia sunt reduse, iar guvernul încă nu a trecut la introducerea unui sistem de medietari sanitari.

Problema politicilor dezvoltate în domeniul locuințelor romilor rămâne un punct slab pentru Serbia; majoritatea acțiunilor adoptate în acest sens sunt inițiate de câteva autorități locale dispuse să rezolve această problemă în absența unei politici naționale. Guvernul a alocat unele fonduri pentru realizarea de lucrări publice în așezările de romi, dar nu s-au făcut deloc progrese în ceea ce privește excluderea de la serviciile publice a celor ce nu au cetățenie sârbă sau permis de rezidență în țară. Guvernul a reușit să aprobe linii directoare operaționale pentru administrarea la nivel local a problematicii privind legalizarea așezărilor de romi.

Serbia nu a elaborat încă o legislație anti-discriminare compatibilă cu cea a Uniunii Europene.

Elaborarea de către administrațiile locale a planurilor de acțiune și programele de sănătate finanțate de Ministerul Sănătății, cu accent pe educație, sănătate reproductivă și sănătatea femeilor care urmează să fie implementate împreună cu ONG-urile în 45 de localități.

Sănătate

Locuire

Legislație anti-discriminare

Realizări-cheie

SLOVACIA

Provocarea pentru Slovacia:
să dezvolte inițiative de politici publice și să le facă să funcționeze în serviciul integrării

Planuri de acțiune

Educație

Ocuparea forței de muncă

Slovacia dispune de o capacitate instituțională ce ar trebui să îi permită să pună în aplicare angajamentele luate în cadrul Deceniului și a implementat o serie de programe și politici pentru îmbunătățirea condițiilor de viață pentru romi. Totuși, aceste activități par să nu se bazeze pe o politică a integrării ci doar să tolereze segregarea romilor sau poate chiar să contribuie la agravarea acesteia. Slovacia este mai avansată în ceea ce privește măsurile luate în domeniile educației și ocupării forței de muncă, în raport cu progresele înregistrate în celelalte două domenii prioritare.

Slovacia dispune de planuri de acțiune pentru toate domeniile prioritare ale Deceniului, dar conținutul, obiectivele și indicatorii de monitorizare din aceste planuri prezintă multe puncte slabe. Planurile de acțiune ale Deceniului prezintă o listă de instituții ale statului, responsabile cu monitorizarea progreselor înregistrate în aplicarea unor măsuri, însă nu specifică clar dacă aceste instituții sau altele sunt de fapt responsabile și cu implementarea măsurilor respective. Textul planurilor slovace de acțiune prezintă multe dintre reflexele politicilor publice recent elaborate în această țară pentru romi, cum ar fi formulări problematice ca „predispoziții native” atunci când se face referire la situația sănătății romilor. Slovacia nu a adoptat planuri de acțiuni prioritare, dar există strategii interne pe termen scurt ce ghidează eforturile depuse de ministere în cele patru domenii ale Deceniului, iar ministerele elaborează rapoarte anuale despre progresele înregistrate în cadrul Deceniului.

Guvernul slovac dispune de o serie de programe implementate la toate nivelurile sistemului educațional. Autoritățile au înființat așa numitele „clase zero”, care de obicei înseamnă un program de educație preșcolară care se desfășoară într-o școală primară. Există însă programe preșcolare în comunitățile de romi care se confruntă cu dificultăți din cauza segregării. De asemenea, autoritățile au elaborat și programe de creștere a frecvenței școlare a copiilor romi: de exemplu, asistența socială pentru familii este strâns legată de prezența copiilor în școlile generale; se oferă subvenții pentru rechizite și mese gratuite, iar în luna mai 2006 a fost introdus un program pilot, de un an de zile, pentru reducerea abandonului școlar. Slovacia a adoptat și modelul „profesorilor asistenți romi”, care a fost implementat în câteva instituții de învățământ preșcolar și în școli cu ciclul primar și în școli speciale, chiar dacă aceștia, de obicei, sunt angajați pe termen scurt, beneficiind de contracte de un an de zile ce pot sau nu să fie reînnoite, în funcție de fondurile disponibile. Alte măsuri includ: dezvoltarea învățământului profesional și a programelor de tip „A Doua Șansă” pentru cei care nu au încheiat ciclul de învățământ primar, instituirea de burse pentru învățământul superior prin biroul Reprezentantului pentru Comunitățile Romilor (Plenipotentiary for Roma Communities). Provocarea principală pentru Slovacia rămâne segregarea școlară, deși recent guvernul slovac s-a arătat dispus să găsească o soluție pentru această chestiune și a inițiat implementarea unui număr de măsuri menite să promoveze integrarea romilor.

Majoritatea politicilor guvernului slovac în acest domeniu nu au tratat recent problema romilor în mod direct. În schimb, ele s-au axat pe o categorie mai largă de grupuri vulnerabile, care include persoane cu dizabilitati, bătrânii și absolvenții de facultăți care și-au terminat recent studiile, și efectul acestor măsuri asupra romilor nu a fost urmărit îndeaproape. Fondul pentru Dezvoltare Socială, o agenție de granturi finanțată de stat, estimează că aproape o treime din fondurile sale a ajuns la programe pentru romi, dar nu este clar dacă estimările respective măsoară finanțările ce ajung direct la

romi sau cele care ajung la categorii sociale mai largi, care includ și romii. Ministerul Muncii a elaborat programe naționale de ocupare a forței de muncă ce includ formare profesională, subvenționarea unor locuri de muncă și proiecte de lucrări publice; aceste programe sunt finanțate atât de la bugetul de stat cât și de la Fondul Social European. Pe de altă parte, de multe ori, cursurile de formare profesională, reconversie profesională și calificare nu sunt create astfel încât să corespundă nevoilor romilor. Există mici proiecte desfășurate de ONG-uri special pentru romi, dar acestea au un domeniu de aplicare limitat. Același lucru este valabil și pentru măsurile adoptate în vederea promovării liber profesionismului în rândul romilor care sunt finanțate periodic de guvern.

Guvernul Slovaciei a inițiat o serie de programe și măsuri menite să îmbunătățească starea sănătății populației de romi. Biroul Reprezentantului pentru Comunitățile Romilor a adoptat un proiect privind gropile ilegale de deșeuri din 50 de așezări de romi, iar Ministerul Muncii finanțează construirea unor facilități pentru igienă și spălătorie în câteva comunități de romi. În domeniul asigurărilor de sănătate au fost înregistrate unele progrese. Până în luna septembrie 2006, majoritatea romilor și a altor persoane sărace erau excluși indirect din sistemul de sănătate slovac din cauza taxelor destul de ridicate percepute pentru servicii medicale și medicamente și pentru că la înregistrare persoanelor li se solicita dovada existenței unei locuințe permanente. Multe dintre aceste obstacole au fost acum înlăturate printr-o serie de amendamente legislative care impun doar plata unei taxe reduse pentru servicii medicale de urgență. A fost creat un sistem de mediatori sanitari și de laboratoare medicale mobile și au fost stabilite încă opt centre de sănătate de mici dimensiuni în zone cu acces limitat la servicii de sănătate publică, ca parte a unui proiect pilot PHARE care va continua și se va extinde, și prin intermediul căruia mediatorii sanitari vor lucra în birourile regionale de sănătate publică.

Politicile privind locuirea rămân o problemă pentru Slovacia, din cauza segregării comunităților de romi. Slovacia a adoptat o serie de programe pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale romilor, însă implementarea acestor programe a fost cel puțin limitată și adeseori problematică, mai ales la nivel local. Biroul Reprezentantului pentru Comunitățile Romilor a elaborat și a finanțat un studiu de cartografiere sociologică a comunităților de romi; acest document este folosit acum de ministerele de resort pentru elaborarea de politici pentru romi. În ultimii ani au fost construite câteva locuințe pentru romi, dar există îngrijorări cu privire la calitatea acestora; acest lucru este indicat chiar de denumirea în sine a acestui program guvernamental: „Locuințe la standarde inferioare”. Acest program a fost criticat și pentru faptul că sporește segregarea și creează noi ghetouri ale romilor, plasate departe de restul populației. Planul de acțiune al Deceniului menționează legalizarea așezărilor de romi și clarificarea aspectelor legate de dreptul de proprietate, dar nu include fonduri pentru astfel de măsuri. Totuși, au fost observate unele progrese în acest domeniu: câteva așezări au fost legalizate; majoritatea acestor acțiuni au fost rezultatul inițiativei biroului Reprezentantului pentru Comunitățile Romilor.

În 2004, Slovacia a adoptat legislație anti-discriminare menită să alinieze reglementările naționale la directivele Uniunii Europene în domeniu. Legislația adoptată respectă în mare parte cerințele din directive, dar conținutul ei nu este încă cunoscut de public, iar efectele trebuie verificate în practică.

Sănătate

Locuire

Legislație anti-discriminare

Realizări-cheie

Măsuri pentru promovarea accesului romilor la învățământul preșcolar, primar și gimnazial.

UNGARIA

Provocarea pentru Ungaria: să operaționalizeze politicile pentru incluziunea romilor

În rolul său de Președinte al Deceniului în perioada esențială care a precedat lansarea acestuia, în anul 2005, **guvernul maghiar a jucat un rol extrem de important în transformarea Deceniului în realitate. Astăzi, Ungaria în continuare iese în evidență printre celelalte țări participante la Deceniu ca prezentând cele mai mari progrese în implementarea programelor și politicilor pentru promovarea incluziunii romilor în majoritatea domeniilor prioritare.** Acest lucru se observă mai ales în domeniul educației, domeniu în care există o serie de programe care promovează integrarea romilor. Totuși, există destule dovezi că aceste programe încă nu au impactul scontat. Prin urmare, provocarea pentru Ungaria este să continue să-și actualizeze și consolideze politicile în așa fel încât acestea să funcționeze în faavoarea incluziunii romilor. Aceasta implică continuarea și susținerea campaniilor de informare pentru a schimba mentalități și pregătirea și convingerea autorităților locale și a furnizorilor de servicii. În plus, Ungaria trebuie să facă în așa fel încât propriul sistem de sănătate, care acum se află în plin proces de reformare, să funcționeze și pentru romii excluși social; de exemplu, prin folosirea de mediatori sanitari romi.

Planuri de acțiune

Punctajul general obținut de Ungaria este afectat de faptul că, în primii doi ani ai Deceniului, guvernul nu a aprobat o strategie pe termen lung a Deceniului așa cum a fost cazul celorlalte țări. Totuși, autoritățile ungare au inițiat suficiente politici și programe legate direct de proiectul Planului de acțiune al Deceniului. Încă de la lansarea Deceniului, Ungaria a lucrat la un proiect de Plan de acțiune pe termen lung și la un Plan operațional pe doi ani; aceste două documente au beneficiat intens de consultări, chiar și la nivel local. Între timp, acțiunile guvernului au fost ghidate de un Program pentru Promovarea Incluziunii Sociale a Romilor adoptat în anul 2004. De la lansarea Deceniului, guvernul nu a raportat public și sistematic asupra progreselor făcute în Ungaria în cadrul acestor inițiative.

Educație

În timp ce rata abandonului școlar și cea a copiilor care nu sunt incluși în sistemul de învățământ par a fi mai scăzute decât în celelalte țări participante la Deceniu, rapoarte independente din ultimii ani arată că, în Ungaria, romii se confruntă cu alte probleme în privința sistemului de învățământ, și anume cu forme multiple de segregare. **Încă din anul 2002 obiectivul principal al reformelor din sistemul ungar de educație l-a constituit eliminarea segregării din școlile publice.** Educația inclusivă este sprijinită prin programe guvernamentale de integrare și prin adoptarea și implementarea legislației anti-discriminare, care interzice clar segregarea. Educația preșcolară în Ungaria este disponibilă încă de la vârsta de 3 ani și este obligatorie pentru copiii din anul pregătitor. Grădinițele de stat sunt gratuite, iar copiii ale căror familii primesc alocații lunare au dreptul la mese zilnice gratuite. Instituțiile preșcolare nu pot refuza înscrierea copiilor din grupuri dezavantajate, inclusiv romi, pentru copii cu vârste de la 3 ani. În practică însă această prevedere este rar aplicată, iar în multe zone numărul de grădinițe este insuficient. De asemenea, Ungaria dispune de programe pentru promovarea accesului la educația primară, gimnazială și liceală pentru romi.

Ocuparea forței de muncă

Ungaria dispune de o serie de programe de formare și angajare desfășurate de centre de muncă inclusiv de programe pentru cei care sunt excluși din forța de muncă. Majoritatea acestor programe sunt **accesibile romilor – și, de fapt, sunt create pentru romi** – deși politicile pentru egalitatea de șanse opresc deseori guvernul să afirme

clar acest lucru. Nu există date oficiale legate de impactul pe care aceste programe îl au asupra romilor, însă există dovezi că romii sunt într-adevăr principalii beneficiari ai unui număr mare dintre programe.

Sănătatea reprezintă punctul slab pe agenda incluziunii din Ungaria. Proiectul de Plan de acțiune al Ungariei nu prevede nicio măsură pentru extinderea serviciilor de asistență medicală către cei care nu au acces la asigurările de sănătate. În prezent, sistemul asigurărilor de sănătate în Ungaria este strâns legat de birourile de ocupare a forței de muncă. În plus, acest sistem depinde de existența documentelor de rezidență, ceea ce în practică înseamnă că romii, care sunt șomeri de mult timp și locuiesc fără forme legale, și cei care nu au locuințe, nu pot accesa sistemul de asistență medicală. Pe de altă parte, Ministerul Sănătății a finanțat campanii de informare și educare în domeniul sănătății. Unele programe pilot de informare au fost desfășurate în cooperare cu mass-media și cu programele media pentru romi. În urmă cu cinci ani, au fost inițiate programe de formare a mediatorilor sanitari, iar unele dintre persoanele formate astfel au fost angajate în unele județe. Din păcate, la finalul acestui program, mediatorii nu au fost angajați permanent, iar de atunci nu s-au implementat programe naționale privind mediatorii sanitari. Proiectul de Plan de acțiune prezentat de guvernul ungar enumără și obiectivul de a forma furnizori de servicii de sănătate din rândul romilor, însă deocamdată nu sunt disponibile detaliile asupra modului în care se vor elabora sau implementa astfel de politici.

Guvernul a lansat un program complex, **Programul pilot pentru locuințe și integrare socială, cu scopul de a sprijini integrarea romilor prin rezolvarea situației locuințelor acestora în întreaga țară.** Programul are nu numai obiective în problematica locuințelor, cum ar fi clarificări în privința dreptului de proprietate, îmbunătățirea infrastructurii și accesul la utilitățile publice, ci tratează și aspecte precum ocuparea forței de muncă și sănătatea publică. Pentru a realiza obiectivele asumate, programul are ca parteneri birourile locale de ocupare a forței de muncă și instituții din domeniul sănătății. Deși scopul și abordarea ambițioasă a programului au limitat desfășurarea acestuia în o primă fază la un număr restrâns de zone, se așteaptă ca programul să se dezvolte în următorii ani. Alte măsuri ale guvernului ungar pentru îmbunătățirea situației locuințelor romilor includ un program pentru legalizarea statutului așezărilor neînregistrate de romi, activitate ce a început în 2006. Pe de altă parte, aspectul privind locuințele sociale nu face parte din strategia elaborată la nivel central, ci este lăsat pe seama autorităților locale.

Legislația anti-discriminare a Ungariei asigură protecție, în special prin Legea tratamentului egal și Legea educației, precum și prin alte modificări aduse Codului Civil. Autoritatea pentru Tratatamentul Egal are un rol activ în prevenirea discriminării, iar instanțele au sancționat încălcări ale acestei legi nu doar în mod consecvent dar și în mod strategic. Această protecție însă nu descurajează suficient pe angajatori, iar romii care își caută un loc de muncă de obicei știu prea puține despre mecanismele de protecție pe care le pot utiliza.

Cadrul larg de politici integrate adoptate de guvern pentru promovarea accesului romilor la educație; elaborarea de programe integrate pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale romilor din comunitățile segregate.

Sănătate

Locuire

Legislația anti-discriminare

Realizări-cheie

Deceniul de Incluziune a Romilor 2005–2015 Structura de monitorizare a DecadeWatch

Categoria	Punctaj				
	0	1	2	3	4
I.	Aspecte instituționale				
I.	Planuri de acțiune				
I.1	Există un plan de acțiune detaliat, cu obiective clare, termene limită și indicatori măsurabili?	Planurile nu acoperă toate domeniile prioritare și nu au obiective și/sau termene limită	Planurile acoperă toate domeniile prioritare și prezintă obiective/termene limită doar pentru unele măsuri	Planurile acoperă toate domeniile prioritare și au obiective și termene pentru majoritatea măsurilor	Planurile acoperă toate domeniile prioritare și au listă completă de obiective/termene limită
I.2	A aprobat guvernul vreun plan de acțiuni prioritare anual sau bienal, cu estimări ale costurilor și planificare financiară?	Guvernul nu a aprobat niciun plan operațional	Guvernul a aprobat cel puțin un plan operațional în toate domeniile prioritare, dar fără estimări ale costurilor și planificare financiară	Guvernul a aprobat cel puțin un plan operațional în toate domeniile prioritare, cu estimări ale costurilor și planificare financiară	Guvernul a aprobat mai mult de un plan operațional în toate domeniile prioritare, cu estimări complete ale costurilor și planificare financiară
I.3	Există un mecanism guvernamental formal de raportare asupra progreselor, cu rapoarte publice?	De la lansarea Deceniului guvernul nu a raportat public asupra progreselor înregistrate	De la lansarea Deceniului guvernul a raportat public o singură dată asupra progreselor înregistrate	Guvernul a raportat regulat și public, dar nu a legat aceste rapoarte de țintele reale ale planului de acțiune	Guvernul a raportat regulat și public, arătând legături clare cu obiectivele menționate în planul de acțiune
I.4	Planul de acțiune include date despre situația inițială, pentru a se măsura progresele înregistrate?	Nu există date despre situația inițială	Există date despre situația inițială pentru mai puțin de 10% din obiectivele propuse	Există date despre situația inițială pentru până la 50% din obiectivele propuse	Există date despre situația inițială pentru toate obiectivele – cheie propuse.
I.5	Se observă eforturi pentru elaborarea de planuri de acțiune regionale sau locale și/sau pentru angajarea administrațiilor locale în Deceniu (ex. pentru elaborarea de planuri de acțiune locale)?	Nu există implicare din partea administrațiilor locale	Există activități pilot, finanțate din exterior, pentru angajarea administrațiilor locale	Administrațiile locale au fost implicate formal cel puțin o dată de la lansarea Deceniului	Există o strategie națională proactivă din partea guvernului de a implica administrațiile locale în parteneriate; există planuri de acțiune regionale și locale

Categoria	Punctaj				
	0	1	2	3	4
2.	Capacitate instituțională				
2.1	Există un coordonator al Deceniului la nivel guvernamental?	Nu a fost desemnat niciun coordonator sau postul respectiv este vacant	A existat un coordonator național, dar ocuparea acestui post a suferit întreruperi sau/și nu s-a desemnat oficial un coordonator	S-a desemnat un coordonator național, iar acesta a apărut public în această funcție doar o singură dată de la lansarea Deceniului	S-a desemnat un coordonator național, iar acesta a avut apariții publice frecvente în această capacitate și a oferit Deceniului vizibilitate
2.2	De la ce nivel de conducere provine coordonatorul actual?	Nu există un coordonator național	Funcționar public	Ministru adjuncț	Ministru adjuncț al Primului Ministru sau grad superior acestuia
2.3	Există un birou de coordonare a Deceniului sau un birou de asistență pentru coordonatorul național?	Nu există niciun birou de coordonare/asistență pentru coordonatorul național	Există un birou de coordonare/asistență pentru coordonatorul național, cu un singur angajat ce lucrează în cadrul Deceniului	Există un birou de coordonare/asistență pentru coordonatorul național cu un personal de 2-5 funcționari ce lucrează pentru Deceniu	Există un birou de coordonare/asistență pentru coordonatorul național cu mai mult de 10 persoane care lucrează pentru Deceniu
2.4	Există reprezentanți ai romilor la nivel de conducere în cadrul guvernului (funcționari publici angajați permanent sau persoane cu mandat politic)?	Nu există niciun reprezentant al romilor la nivel central	Există reprezentanți ai romilor în serviciile civile secundare sau numiți în eşaloanele inferioare din cadrul guvernului central (sub șef de direcție)	Există reprezentanți ai romilor în serviciile civile superioare sau numiți în eşaloanele superioare din cadrul guvernului central (șef de direcție sau superior)	Există cel puțin un ministru rom în guvernul central
2.5	Există un organism permanent consultativ pentru implicarea societății civile rome în implementarea și monitorizarea Deceniului?	De la lansarea Deceniului nu au existat niciun fel de consultări formale între guvern și societatea civilă romă	De la lansarea Deceniului a existat doar o singură ședință de consultare cu membrii societății civile rome	Au existat consultări neregulate cu societatea civilă romă	Există un organism permanent consultativ ce se întrunește cel puțin o dată pe an de la lansarea Deceniului
2.6	Ministerele de resort dispun de unități speciale pentru incluziune, care se ocupă și de incluziunea romilor?	Niciun ministru de resort nu a desemnat personal sau unități pentru accesul și integrarea minorităților naționale	Câteva ministere au desemnat personal pentru tratarea aspectelor legate de accesul și integrarea minorităților, dar nu există unități de sine stătătoare pentru acest lucru	Un singur ministru a desemnat personal sau unități pentru tratarea aspectelor legate de accesul și integrarea minorităților	Toate ministerele au desemnat personal sau unități pentru tratarea aspectelor legate de accesul și integrarea minorităților

Categoria	Punctaj				
	0	1	2	3	4
2.7	De la lansare, guvernul nu a fost reprezentat în cadrul niciunei întâlniri	Guvernul a fost reprezentat în cadrul a 2 din ultimele 3 întâlniri ale Comitetului	Guvernul a fost reprezentat în cadrul a 3 din ultimele 3 întâlniri ale Comitetului, desfășurate de la lansare	Guvernul a fost reprezentat la toate întâlnirile desfășurate de Comitet de la lansare, precum și la seminariile tematice.	Guvernul a fost reprezentat la toate întâlnirile desfășurate de Comitet de la lansare, precum și la seminariile tematice.
2.8	Guvernul nu a căzut de acord să contribuie la Fondul Deceniului	Guvernul nu a fost de acord, dar nu a făcut încă nicio contribuție la Fondul Deceniului	Guvernul a fost de acord, dar nu a făcut încă nicio contribuție la Fondul Deceniului	Guvernul a făcut contribuții la Fondul Deceniului	Guvernul a făcut contribuții la Fondul Deceniului
II.	Domenii prioritare ale Deceniului				
3.	Educație				
3.1	Nu există date despre înregistrarea și prezența romilor în școli	Există unele date despre înscrierea romilor în școli, dar nu există un proces de actualizare regulată a acestora, iar datele respective nu sunt reprezentative la nivel național	Există unele date reprezentative la nivel național despre înscrierea și prezența romilor în școli, dar nu există un proces de actualizare regulată a acestora	Există date reprezentative la nivel național despre înscrierea și prezența romilor în școli; datele sunt actualizate regulat	Există date colectate regulat la nivel național despre înscrierea și prezența romilor în școli
3.2	Nu există activități finanțate de guvern	Există măsuri sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe și sprijinite de guvern	Există un an preparator gratuit	Există un an preparator gratuit și măsuri sporadice finanțate de guvern pentru promovarea accesului la astfel de programe, precum și alte activități pentru copii	Există o politică guvernamentală integrată pentru educația copiilor romi, cu sprijin financiar de la buget
	Promovarea accesului copiilor romi la învățământul preșcolar și la servicii de educație timpurie (ex: accesul la creșe și grădinițe, sprijinirea părinților, activități extrașcolare etc)				

Categoria	Punctaj					
	0	1	2	3	4	
3.3	Promovarea accesului copiilor romi la învățământul primar și secundar (calificarea profesorilor romi, mediatori, pregătire specială după ore pentru copiii romi, sprijin în timpul examenelor și alte stimulente, cum ar fi manuale gratuite, sprijin pentru costurile de transport, mese gratuite la școală, programe de burse etc)	Nu există activități finanțate de guvern	Există măsuri sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe și sprijinite de guvern	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială
3.4	Promovarea accesului romilor la învățământul superior (programe de burse etc)	Nu există activități finanțate de guvern	Există măsuri sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe și sprijinite de guvern	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program pentru acestea	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială
3.5	Politica pentru desegregare	Nu există activități de desegregare sprijinite de școli	Există măsuri de desegregare sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe și sprijinite de guvern	S-au implementat măsuri de desegregare regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program pentru acestea	S-a implementat un program guvernamental de desegregare, cu finanțare	Există o politică guvernamentală de desegregare, cu finanțare substanțială
4.	Ocuparea forței de muncă					
4.1	Monitorizare și evaluare (date disponibile colectate în ultimii 5 ani, regulat, la nivel național)	Nu există date despre rata de angajare a romilor	Există unele date despre rata de angajare a romilor, dar nu există un proces de actualizare regulată a acestora, iar datele respective nu sunt reprezentative la nivel național	Există unele date reprezentative la nivel național despre angajare a romilor, dar nu există un proces de actualizare regulată a acestora	Există date reprezentative la nivel național despre rata de angajare a romilor; datele sunt actualizate regulat	Există date colectate regulat la nivel național despre rata de angajare a romilor.
4.2	Programe Promovarea accesului romilor la programe de formare și reconversie profesională	Nu există activități finanțate de guvern	Există măsuri sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială

Categoria	Punctaj				
	0	1	2	3	4
4.3	Promovarea accesului la programe de angajare	Există măsuri sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială
4.4	Promovarea accesului romilor la programe de microfinanțare și liber profesionism	Nu există activități finanțate de guvern	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială
5.	Sănătate				
5.1	Monitorizare și evaluare (date disponibile colectate în ultimii 5 ani, regulat, la nivel național)	În prezent nu există studii sau alte activități menite să îmbunătățească informațiile despre sănătatea romilor	Există unele date reprezentative la nivel național despre starea sănătății romilor, dar nu există un proces de actualizare regulată a acestora, iar datele respective nu sunt reprezentative la nivel național	Există unele date reprezentative la nivel național despre starea sănătății romilor; datele sunt actualizate regulat	Există date colectate regulat la nivel național despre starea sănătății romilor
	Programe				
5.2	Promovarea accesului la servicii de sănătate pentru grupurile excluse social, inclusiv pentru romi (ex: mecanisme de protejare a sănătății pentru cei neasigurați)	Nu există activități finanțate de guvern pentru promovarea accesului la servicii de sănătate	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială
5.3	Programe speciale de sănătate pentru grupurile vulnerabile, de care pot beneficia și romii (ex: campanii de informare și vaccinare etc)	Nu există activități finanțate de guvern	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială

Categoria	Punctaj					
	0	1	2	3	4	
5.4	Angajarea de personal medical romi (ex: mediatori sanitari romi)	Nu există activități finanțate de guvern	Există măsuri sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială
6.	Locuire					
6.1	Monitorizare și evaluare (date disponibile colectate în ultimii 5 ani, regulat, la nivel național)	Nu există date despre situația locuințelor romilor	Există unele date despre situația locuințelor romilor dar nu există un proces de actualizare regulată a acestora, iar datele respective nu sunt reprezentative la nivel național	Există unele date reprezentative la nivel național despre situația locuințelor romilor, dar nu există un proces de actualizare regulată a acestora	Există date reprezentative la nivel național despre situația locuințelor romilor; datele sunt actualizate regulat	Există date colectate regulat la nivel național despre situația locuințelor romilor.
	Programe					
6.2	Soluționarea problemelor legate de înregistrarea persoanelor rome sau de rezidenții ilegali (ex: contracte de închiriere a unor locuințe, măsuri pentru prevenirea evacuărilor, elaborarea de hărți/planuri)	Nu există activități finanțate de guvern	Există măsuri sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială
6.3	Accesul la serviciile din comunitate	Nu există activități finanțate de guvern	Există măsuri sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială
6.4	Accesul la locuințe sociale de calitate	Nu există activități finanțate de guvern	Există măsuri sporadice finanțate de guvern sau/și din surse externe	S-au implementat măsuri regulate, finanțate de guvern, dar nu există un program coerent	S-a implementat un program guvernamental în acest sens, cu finanțare	Există o politică guvernamentală integrată, cu finanțare substanțială
7.	Anti-discriminare					
7.1	S-a adoptat și aplicat legislație anti-discriminare compatibilă cu cea a UE?	Nu există legislație anti-discriminare compatibilă cu cea a UE	Guvernul se află în procesul de elaborare a legislației anti-discriminare compatibilă cu cea a UE	Există legislație anti-discriminare compatibilă cu cea a UE, dar nu s-au înregistrat cazuri de aplicare a acesteia pentru romi	Există legislație anti-discriminare compatibilă cu cea a UE și s-au înregistrat câteva cazuri de aplicare a acesteia pentru romi	Există legislație anti-discriminare compatibilă cu cea a UE, care este sistematic aplicată pentru romi

România

1. ASPECTE INSTITUȚIONALE

1.1 Proiectul Planului de Acțiune pentru Deceniu

În ianuarie 2005, cu puțin timp înainte de lansarea Deceniului de Incluziune a Romilor, România părea a fi pe cale să finalizeze un proiect al Planului de Acțiune Națională pentru Deceniu (în continuare numit PAD). La cea de-a treia ședință a Comitetului Director Internațional al Deceniului, în iunie 2004, România prezentase nu numai o primă versiune a PAD, ci și estimări bugetare pentru cele mai multe componente ale propunerii de PAD. Până la cea de-a patra întâlnire pregătitoare a Comitetului Director, care a fost și ultima, din octombrie 2004, delegația română elaborase o variantă mai detaliată a PAD, care a fost prezentată ca fiind aproape de versiunea finală.

Diferitele variante de PAD ar fi trebuit să fie elaborate în consultare cu reprezentanții societății civile rome. În acest scop, Oficiul Național pentru Romi, agenția guvernamentală care se ocupa în acel moment de coordonarea activităților legate de romi, a început să colaboreze cu organizații neguvernamentale rome în vederea pregătirilor pentru Deceniu încă din martie 2004. La acea vreme, Oficiul Național pentru Romi a co-organizat, împreună cu organizația pentru drepturile omului Romani CRISS, un seminar care a prezentat procesul Deceniului ONG-urilor rome din întreaga țară. Reprezentanții romi, atât din partea

agențiilor guvernamentale, cât și din partea societății civile, au participat la ședințele Comitetului Director Internațional al Deceniului și la diferite seminarii și întâlniri informale organizate în România în anul care a precedat lansarea Deceniului.

Cu toate acestea, ONG-urile și observatorii externi au remarcat că organizațiile rome nu au fost implicate direct în elaborarea concretă a propunerii de PAD. Deschiderea demonstrată inițial de Guvernul României, la începutul anului 2004, în plin proces de pregătire a Deceniului, părea să fi dispărut până la cea de-a patra întâlnire a Comitetului Director Internațional, când România a prezentat un proiect de PAD elaborat în întregime de funcționari guvernamentali, fără contribuția societății civile a romilor. În consecință, a crescut tensiunea dintre agențiile guvernamentale și membrii societății civile. Pe de o parte, ONG-urile rome au acuzat că existau prea puține informații despre activitățile autorităților, că fluxul de informații nu era constant și, nu în ultimul rând, că de multe ori deciziile erau luate în mod netransparent. În același timp, agențiile guvernamentale au pus la îndoială legitimitatea participării ONG-urilor romilor la pregătirea Deceniului. Oficialitățile și-au exprimat reținererea în privința reprezentativității tinerilor lideri romi implicați în pregătirile pentru Deceniu încă din 2004, dată fiind diversitatea comunităților de romi din România, și și-au exprimat temerea că participarea ONG-urilor nu ar aduce beneficii clare întregului proces al Deceniului.

În ciuda acestor dificultăți, până la finele anului premergător 2004, România părea să-și fi asumat un rol de conducere printre țările participante la Deceniu,

anunțându-și chiar și intenția de a organiza prima președinție a Deceniului în 2005. Cu toate acestea, până în la finele lui 2006, data la care a fost scris acest raport, gesturile inițiale ale României în direcția adoptării cadrului pentru Deceniu nu au fost urmate de acțiuni concrete în vederea incluziunii romilor.

Cel mai evident indicator al faptului că implementarea Deceniului este insuficientă în România este faptul că, până la data realizării acestui raport, guvernul nu a adoptat un PAD. Acest tip de inacțiune pune sub semnul întrebării dedicarea României față de cauza incluziunii romilor ca obiectiv politic pe termen lung. La mai bine de doi ani după lansarea Deceniului, guvernul român a reușit, finalmente, să facă publică o dată a adoptării PAD, dar s-a pierdut deja timp prețios în privința coordonării politicilor pentru incluziunea romilor, a responsabilizării agenților guvernamentali pentru implementarea de măsuri specifice și a alocării de resurse bugetare și umane pentru atingerea obiectivelor la care România s-a angajat în momentul în care și-a asumat Deceniul.

Pentru acest raport, lipsa unui PAD adoptat mai implică și absența unui document-cadru care ar permite evaluarea progreselor înregistrate de România. În lipsa unui PAD adoptat, nu a fost realizat niciun raport oficial sau document referitor la implementarea obiectivelor legate de Deceniu. În 2006, Agenția Națională pentru Romi a publicat un raport referitor la activitățile întreprinse de președinția română a Deceniului (*The Decade of Roma Inclusion*), dar acesta nu include informații de substanță privind situația romilor în domeniile de interes. Analiza care urmează, așadar, va folosi ca referințe diferitele variante de PAD, încă neadoptate, precum și diverse politici publice pentru romi care sunt în vigoare.

1.2 Conținutul proiectului de PAD

Două versiuni de PAD au fost puse la dispoziția societății civile până la această dată. Una dintre ele, care la începutul anului 2007 se putea regăsi și pe site-ul Deceniului, pare să fie textul elaborat și dat publicității la finele anului pregătitor 2004 (Guvernul României, *Planul de acțiune*). Cealaltă versiune a fost publicată în 2006, ca parte a unui studiu privind politicile pentru romi al Agenției Naționale pentru Romi, studiu realizat de președinta Agenției, Maria Ionescu împreună cu

Sorin Cace (Ionescu și Cace, *Politici publice*). Versiunea din 2006 urmărește îndeaproape textul variantei din 2004, cu câteva schimbări în ceea ce privește capitolul referitor la domeniul locuirii. Versiunea mai recentă se concentrează mai mult pe modificarea cadrului legislativ în domeniul locuirii, în timp ce versiunea din 2004 propune o reabilitare a comunităților de romi și prevede alocarea unui număr mai mare de locuințe sociale.

În ciuda acestor diferențe, cele două propuneri împărtășesc aceeași perspectivă: ambele au fost construite pe baza Strategiei Naționale pentru Îmbunătățirea Situației Romilor din România (în continuare numită Strategia națională pentru romi), care era deja adoptată, ceea ce înseamnă că mai multe aspecte problematice ale Strategiei, cum ar fi eșecul de a delega responsabilități specifice, lipsa de coordonare dintre structurile centrale și cele locale, lipsa resurselor financiare adecvate pentru implementare și lipsa unor mecanisme de generare a datelor necesare unei monitorizări riguroase, au fost preluate de proiectele de PAD. După cum au remarcat diverși observatori, de la adoptarea Strategiei naționale pentru romi încoace, guvernul nu a reușit să asigure eficacitatea operațională a mecanismelor de implementare la nivel național și local; nu au existat demersuri pentru asigurarea unei bugetări corespunzătoare implementării, fie prin alocări bugetare directe, fie prin alocări pe linie ministerială; și a lipsit cu desăvârșire orice monitorizare a felului în care sunt urmărite obiectivele strategiei (Focus Consultancy, *Assessment of the Roma Strategy*).

Astfel, niciuna dintre cele două versiuni de PAD propuse nu conține măsuri concrete pentru atingerea obiectivelor identificate – deși ambele enumeră obiective similare, iar versiunea din 2004 conține și o listă de indicatori pentru măsurarea progreselor realizate. În cazul în care versiunea finală de PAD va fi similară celor două variante publicate până acum, guvernul riscă să facă din structura Deceniului o formă lipsită de conținut, fără acțiuni clare sau rezultate vizibile până în 2015.

Maria Ionescu, președinta Agenției Naționale pentru Romi, a indicat autorilor acestui raport faptul că un proiect de PAD mai detaliat este în lucru în cadrul guvernului. În interviul acordat reprezentanților ONG-urilor care au pregătit prezentul raport, Ionescu, a cărei Agenție coordonează Deceniul în România, a declarat că noul proiect de PAD include măsuri concrete asociate fiecărui obiectiv în parte, că toate aceste măsuri

sunt atribuite unor instituții specifice, responsabile de implementarea lor și că noul PAD prevede termene-limită pentru activități și bugete estimative, însă noua versiune a planului va avea de clarificat mecanismele de coordonare pentru implementarea tuturor activităților din cadrul stabilit pentru Deceniu.

În interviu, președinta Agenției Naționale pentru Romi, Ionescu, a menționat că nu toate secțiunile prezentului PAD au fost dezvoltate în egală măsură și că cea mai dezvoltată secțiune a noului PAD este cea privitoare la educație, urmată de cea privitoare la locuire, dar secțiunea privind ocuparea forței de muncă încă nu conține măsuri specifice, date-limită și buget. Maria Ionescu a explicat că bugetele de cheltuieli specifice descrise în noua propunere de PAD au la bază estimări bugetare ale fiecărui minister în parte, precum și sume disponibile din bugetul de stat, fonduri europene și proiecte finanțate de parteneri externi. Agenția Națională pentru Romi nu poate să ofere fonduri directe din bugetul de stat, având în vedere dependența sa instituțională și financiară de Secretariatul General al Guvernului. În lipsa unui mecanism de coordonare adecvat, multe decizii legate de ceea ce se va realiza concret în direcția implementării Deceniului rămân la alegerea fiecărui minister în parte. Până acum, propunerile de buget pentru 2005, 2006 sau 2007 nu au alocat fonduri de la bugetul de stat ministerelor de resort pentru activități specifice în cadrul Deceniului.

Următorul proces urma să aibă loc înainte ca PAD-ul să fie adoptat de guvern: propunerea urma să fie trimisă către instituțiile naționale relevante pentru consultare, apoi la oficiile județene ale romilor la nivel local pentru adăugiri și observații. Doar după aceste demersuri, propunerea urma să fie trimisă ONG-urilor pentru consultare. După consultările cu societatea civilă, propunerea PAD urma să fie trimisă guvernului, astfel încât toate ministerele abilitate să aibă ocazia să facă observații pe marginea propunerii și să o avizeze în mod formal. Numai după încheierea acestui proces, guvernul poate adopta PAD-ul ca politică publică printr-o hotărâre de guvern. Conform președintei Agenției Naționale pentru Romi Ionescu, acest întreg proces urma să fie finalizat până la mijlocul anului 2007.

Ionescu a declarat că ultima variantă a propunerii PAD ia în considerare necesitatea complementarității mai multor politici care se intersectează și care necesită coordonare, inclusiv Strategia națională pentru romi,

planul național anti-sărăcie și pentru promovarea incluziunii sociale, memorandumul comun pentru incluziune socială semnat de guvernul român și de Comisia Europeană, precum și Obiectivele ONU de Dezvoltare ale Mileniului. Într-adevăr, unele obiective de reducere a sărăciei menționate în aceste documente se regăsesc în primele două variante ale propunerii PAD. Unele obiective care țin de combaterea discriminării, cum ar fi desegregarea în educație, accesul egal la servicii de sănătate și necesitatea educației interculturale, apar formulate ca teme transversale în primele două propuneri ale PAD. Dimensiunea de gen, în schimb, nu se regăsește nicăieri în cele două texte propuse. La data redactării acestui raport, nu era clar dacă noua versiune de PAD propusă, în curs de elaborare în cadrul guvernului, va încorpora aspecte care țin de gen în toate prioritățile sectoriale conform angajamentelor asumate la inițierea Deceniului.

1.3 Coordonarea și implementarea Deceniului

Structura guvernamentală care până acum a fost responsabilă pentru implementarea obiectivelor legate de Deceniu a fost Agenția Națională pentru Romi. Creată în 2004, Agenția are rolul să asigure o reprezentare pentru romi mai bună și mai influentă la nivel guvernamental și ar trebui să preia o serie de responsabilități, inclusiv elaborarea de politici publice privind romii din România. Agenția Națională pentru Romi este în directă subordonare a Secretariatului General al Guvernului și funcționează în primul rând ca un organ de coordonare și monitorizare cu o independență bugetară foarte limitată, un mic birou în București și opt birouri regionale, fiecare având câte trei angajați (Focus Consultancy).

Deși recent creată, Agenția este produsul unei istorii tumultuoase a reprezentării, delegării și reorganizării aspectelor instituționale referitoare la romi în guvernările ultimilor zece ani. Agenția Națională pentru Romi este succesoarea Oficiului Național pentru Romi, parte integrantă a defunctului Departament pentru Protecția Minorităților Naționale – el însuși parte a Secretariatului General al Guvernului – între 1997 și 2000. În ianuarie 2001, Oficiul Național pentru Romi a fost transferat în subordinea Ministerului Informațiilor Publice care,

la rândul lui, a încetat să existe. În iulie 2003, Oficiul Național pentru Romi a fost transferat din nou în subordinea Secretariatului General al Guvernului, căpătând denumirea de Oficiul pentru Romi. În februarie 2004, acest Oficiu a fost transferat în subordinea Departamentului pentru Relații Interetnice, care la rândul său funcționa în subordinea Secretariatului General al Guvernului. Înaintea alegerilor generale din octombrie 2004, Oficiul Național pentru Romi a fost înlocuit de Agenția Națională pentru Romi, creată printr-o ordonanță de urgență. Șeful Oficiului pentru Romi a fost desemnat Președinte al Agenției în noiembrie 2004, pentru ca, în iulie 2005, să fie înlocuit de Maria Ionescu. Această serie de transferuri și reorganizări a împiedicat în mare măsură dezvoltarea instituției, lăsând-o într-o stare de dezorganizare cronică. Chiar și perioadele de relativă stabilitate instituțională au fost marcate de conștiința acută a acestei istorii și de faptul că desemnarea președintelui Agenției Naționale se face pe criterii politice, fiind așadar în mod inerent supusă schimbărilor de atmosferă din politica românească (Focus Consultancy).

Cu toate acestea, noua Agenție se bucură de autonomie relativă în comparație cu predecesorii săi și are o importanță sporită datorită faptului că președintele său are rangul de secretar de stat. Structura actuală permite Agenției Naționale pentru Romi onorarea responsabilităților de coordonare în cadrul Deceniului, deși unii observatori externi au pus la îndoială atât capacitatea de management intern a Agenției, cât și abilitatea sa de a conlucra nemijlocit cu ministerele de resort (Focus Consultancy).

Ionescu, președinta Agenției Naționale pentru Romi este de etnie romă și a devenit funcționar public după o carieră productivă în sectorul non-profit, iar prezența ei poate să contribuie la demontarea tensiunilor dintre societatea civilă a romilor și guvern. Ea a demonstrat că poate fi un militant puternic, și ar putea să sporească vizibilitatea Deceniului, atât în interiorul guvernului, cât și în rândul populației României. Însă, în absența unui PAD, este dificil de evaluat cum – sau dacă – Agenția Națională pentru Romi își onorează mare parte a îndatoririlor de coordonator al Deceniului în România.

Este evident în schimb faptul că Agenția Națională pentru Romi acordă prioritate implementării Strategiei naționale pentru romi, în fața obiectivelor Deceniului de Incluziune a romilor. În timp ce PAD-ul nu este

nici măcar aprobat, mai multe sute de persoane au fost angajate pentru implementarea obiectivelor Strategiei naționale pentru romi. Conform spuselor lui Ionescu, prezentarea Deceniului ca o prioritate guvernamentală riscă să ducă la pierderi semnificative sau cel puțin la reducerea influenței locale pentru structura de implementare a Strategiei naționale pentru romi. Ionescu a afirmat că Agenția Națională pentru Romi nu poate să își asume un astfel de risc politic.

2. DOMENII PRIORITARE

2.1 Educație

Este dificil de evaluat succesul relativ al diferitelor programe educaționale pentru romi din România pentru că nu există date reprezentative la nivel național colectate anual privind înscrierea romilor în școli și rezultatele obținute de elevii romi de-a lungul timpului. Puținele studii statistice în domeniu sunt departe de a fi comprehensive și oferă doar imagini parțiale și de moment ale sistemului educațional, făcând imposibilă înțelegerea evoluțiilor în timp (Ministerul Educației și Cercetării, *Participarea la educație*). Cele mai multe date disponibile provin din rapoarte ale societății civile sau studii comandate de agenții de dezvoltare internaționale care lucrează în România (EUMAP, *Equal Access*; European Roma Rights Centre, *Stigmata*; Roma Education Fund, *Advancing Education*). Informația disponibilă indică o imagine complexă în care sistemul de învățământ are unele elemente progresiste, mai ales la nivelul Ministerului Educației și Cercetării (în continuare, Ministerul Educației), în timp ce la nivel inferior, mai ales la nivelul ciclurilor elementare și gimnaziale, situația este, în cel mai bun caz, neschimbată.

Începând cu prima jumătate a anilor 90, România a dezvoltat o serie de acțiuni afirmative care au avut ca scop creșterea gradului de participare a tinerilor romi în învățământul secundar și terțiar. Acestea au demarat în 1992, când au fost alocate 10 locuri pentru studenți romi în cadrul Facultății de Asistență Socială a Universității București; în 10 ani, programul a fost extins la nivel național, cu 422 de locuri alocate romilor în 37 de universități, după afirmațiile unui oficial al Ministerului Educației intervievat pentru acest raport. În plus, universitățile au demarat la rândul lor propriile

politici de acțiuni afirmative care merg mai departe decât măsurile impuse de Minister. Un bun exemplu este programul de calificare a învățătorilor și profesorilor romi fără diplomă de licență: mai multe universități au luat inițiativa de a extinde aceste programe de instruire cu câte 50 de locuri la fiecare doi ani. Acțiuni afirmative similare au fost dezvoltate și în instituții de învățare continuă și în licee din mai multe localități din țară.

A fost încurajată de asemenea și trimiterea copiilor la grădinițe și înscrierea în clasele primare pentru grupuri dezavantajate prin oferirea de mese gratuite la școală, de rechizite subvenționate și, uneori, de transport gratuit. Până de curând, alocațiile pentru copii au fost condiționate de înscrierea și prezența în școală a copiilor, cu scopul de a motiva familiile cu venituri mici – nu doar romii – să își trimită copiii la școală. Un program de educație pentru adulți numit „A doua șansă” a fost lansat recent și pare să atragă mame tinere care au renunțat la școală la o vârstă mică și alte categorii de persoane care nu au absolvit învățământul primar (EUMAP, Roma Education Fund).

România a dezvoltat de asemenea și programe educaționale în limba romani cu mult înaintea celorlalte state participante la Deceniu. În 1990, un prim grup de clase cu predare în limba romani au fost introduse experimental în licee pedagogice din București, Bacău și Târgu Mureș, cu intenția de a pregăti viitori educatori și învățători de limbă romani. La nivel central, funcționarul public Gheorghe Sarău din cadrul Ministerului Educației a condus aceste eforturi și a ajutat la înființarea unei specializări în limba romani la Universitatea București în 1992. În acest moment, programe educaționale în limba romani sunt răspândite în întreg sistemul de învățământ românesc, de la ciclul primar până la nivel universitar. În fiecare județ în care există activități educaționale în limba romani și pentru cultura și istoria romilor au fost numiți inspectori romi (EUMAP, Roma Education Fund). Din păcate, acești inspectori lucrează de cele mai multe ori doar cu jumătate de normă și nu au suficient timp pentru a supraveghea în mod riguros toate programele. În plus, ONG-urile susțin că acești inspectori par adeseori a fi numiți pe baza afilierii lor politice, ceea ce trezește suspiciuni legate de dedicarea acestora față de problemele educației în limba romani ca atare.

Mai trebuie menționat încă un element pozitiv, și anume instituția mediatorilor școlari romi din

România. Această poziție a fost creată pentru a îmbunătăți înscrierea și prezența în școli, precum și pentru a preveni abandonul școlar, printre copiii romi. Inițial se dorea să existe mediatorii școlari în fiecare școală, dar numărul persoanelor pregătite pentru această poziție este încă mic. Acest lucru înseamnă că, de multe ori, mediatorii au în responsabilitate mai multe școli în același timp, ceea ce are ca rezultat reducerea eficacității lor (EUMAP, Roma Education Fund). La data redactării acestui raport, Ministerul Educației și-a declarat intenția de a asimila mediatorii școlari ca personal educativ auxiliar și de a extinde programul și la copiii ne-romi care ar putea beneficia de ajutor suplimentar în învățare. Această decizie este în parte motivată de nevoia de a crește numărul mediatorilor școlari și de necesitatea sistematizării activităților acestora.

Chiar dacă acțiunile afirmative și introducerea curiculelor în limba romani par să fi determinat îmbunătățirea prezenței în școli a elevilor romi, sistemul de învățământ românesc, în întregul lui, în continuare nu oferă elevilor romi șanse egale pentru accesul la o educație de calitate în școlile obișnuite. Segregarea în școli este încă o problemă sistemică în România, după cum a recunoscut însuși Ministerul Educației (Ministerul Educației, *Notificarea 29323*). Justificările imediate pentru segregare includ: structura segregării rezidențiale și un sistem defectuos de arondare geografică la școli; implementarea abuzivă a reformelor educaționale pentru minoritățile etnice; lipsa unor proceduri adecvate de diagnosticare și evaluare pentru plasamentul în școli speciale; sau, pur și simplu, migrația ne-romilor spre școli care oferă o calitate a educației mai bună sau spre școli private, ceea ce în cele mai multe cazuri înseamnă școli cu puțini – sau chiar fără – elevi romi. Indiferent de explicațiile oferite, mulți copii romi învață separat de copiii ne-romi – în clase, clădiri, chiar și școli separate, sau în școli speciale create pentru copiii cu dizabilități intelectuale. Aceste clase sau școli în care învață predominant sau exclusiv romii prezintă, de regulă, condiții mizere. Nu doar că nu există manuale, rechizite și materiale didactice esențiale cum ar fi creta sau hârtia, dar adeseori mobilierul de bază, încălzirea, unitățile sanitare sau chiar geamurile lipsesc. Profesorii din școlile segregate sunt de regulă prost pregătiți și nemotivați să lucreze cu elevii romi. Abandonul școlar în rândurile tinerilor romi este – în condiții de segregare – ridicat. Cei care merg mai departe la școală pot petrece ani de-a rândul fără să învețe să citească sau să facă operații

matematice simple (EUMAP; European Roma Rights Centre, *Stigmata*; Roma Education Fund).

Primele cazuri de segregare în România au fost documentate în 2003 de către Romani CRISS (*Romani CRISS vs. Inspectoratul Scolar*). La puțin timp după acest raport, alte ONG-uri din țară și străinătate au scos la iveală noi cazuri. Opțiunile legale pentru redresarea acestor situații s-au dovedit a fi insuficiente. De pildă, ca răspuns la o plângere din partea unor părinți romi depusă de organizația Romani CRISS, instituția abilitată să combată discriminarea, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, a emis un „avertisment” lipsit de consecințe legale pentru autoritățile școlare care segregau copiii romi de cei ne-romi (Gergely, „Anti-discrimination Legislation”). Dată fiind aplicarea ineficientă a legislației în vigoare, activiștii au ajuns la concluzia că influențarea politicilor publice era singura modalitate de a îmbunătăți situația. Ca urmare a presiunilor crescânde din partea ONG-urilor și a altor observatori independenți, Ministerul Educației a adoptat o notificare care are ca scop desegregarea în sistemul de învățământ românesc (Ministerul Educației, *Notificarea 29323*). Notificarea a obligat inspectoratele școlare să prezinte date privitoare la compoziția etnică a școlilor locale și să propună soluții pentru integrarea romilor în rândul majorității copiilor din școlile obișnuite. Prin Minister, fonduri PHARE au fost dedicate desegregării și un comitet de conducere incluzând reprezentanți ai societății civile și ai organizațiilor neguvernamentale care au ca mandat apărarea drepturilor romilor a fost creat pentru supravegherea programelor de desegregare (Ministerul Educației, *PHARE RO*).

Această politică progresistă a Ministerului a produs doar parțial efectele scontate. La data redactării acestui raport, cazuri de segregare continuă să fie semnalate de grupuri de drepturile omului din întreaga țară. Nu este clar câte județe din România au dezvoltat planurile de desegregare solicitate de Minister. Nu a existat nicio monitorizare independentă a proiectelor PHARE care trebuiau să ducă la desegregare, însă există indicii că o parte dintre aceste proiecte finanțate de Uniunea Europeană au eșuat în intențiile lor de a integra copiii romi în școlile obișnuite frecventate de majoritate (Andruszkiewicz, *Desegregarea școlilor*). În aceste circumstanțe, este dificil de imaginat cum și dacă Ministerul Educației va putea atinge obiectivul propus în PAD – eliminarea segregării până în 2008.

2.2 Ocuparea forței de muncă

Singurele date existente în domeniul ocupării privitoare la situația romilor au fost oferite de bursele locurilor de muncă organizate anual începând din 2003 de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă din cadrul Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei (în continuare numit Ministerul Muncii). Aceste date constau doar din cifre absolute care indică numărul persoanelor care au luat parte la aceste evenimente și numărul romilor care au fost selectați pentru angajare. De pildă, în 2005, 8.239 persoane au luat parte la bursele de muncă, din care 2.243 și-au găsit locuri de muncă (Agenția Națională pentru Romi, *Raport*). În afara acestor imagini parțiale și de moment oferite de târgurile locurilor de muncă, nu există date reprezentative la nivel național, colectate în mod regulat privind situația romilor în domeniul muncii în România.

Târgurile locurilor de muncă pentru romi nu reprezintă numai singura modalitate de colectare a datelor privind angajarea romilor în România, ele par să fie și singura măsură activă de promovare a participării romilor pe piața muncii până la această dată. În plus, succesul acestor târguri se resimte doar în mică măsură, datorită faptului că nu sunt suficient de vizibile în spațiul public și din această cauză, numărul de potențiali angajatori și angajați care participă la aceste târguri este mic. Organizațiile neguvernamentale au mai indicat și faptul că acest program nu este bine structurat, în așa fel încât să răspundă nevoilor beneficiarilor romi, pentru că locurile de muncă oferite în cadrul târgurilor necesită adeseori calificări înalte, la care mulți romi care au nevoie de slujbe nu au acces.

Dincolo de aceste târguri care pot fi considerate imperfecte, nu există alte mecanisme care să promoveze participarea romilor pe piața muncii, cu excepția câtorva programe PHARE pe termen scurt care au oferit facilități romilor mici întreprinzători și liber profesioniști. Măsuri cum ar fi reducerea taxelor pentru angajatorii care oferă locuri de muncă romilor, încurajarea revitalizării ocupațiilor tradiționale și oferirea de terenuri agricole romilor apar în textul Strategiei naționale pentru romi, dar nu au fost puse în practică niciodată.

Programele de finanțare ale Uniunii Europene, cum sunt PHARE sau SAPARD, sunt rareori la îndemâna romilor deoarece au un sistem prea complex de finanțare care face dificilă realizarea de proiecte ai căror

beneficiari direcți să fie romii. De multe ori, finanțările sunt disponibile doar pentru instituțiile publice, pentru care romii sunt și astăzi un electorat de prioritate scăzută. De asemenea, programele de microfinanțare pentru activități generatoare de venit au fost disponibile doar grupurilor de inițiativă înregistrate legal; această condiție exclude din start comunitățile cele mai sărace și izolate care nu dispun de resursele și know-how-ul necesare legalizării unui grup de inițiativă.

O parte a problemei o constituie și faptul că Ministerul Muncii, care nu doar coordonează politicile de angajare, dar și servește de cele mai multe ori ca un instrument de canalizare a unor fonduri externe, nu a dezvoltat, până la această dată, politici special adresate romilor. Nu este clar nici măcar dacă participarea romilor pe piața muncii reprezintă o temă prioritară pentru activitățile curente ale Ministerului. Conform Agenției de Dezvoltare „Împreună”, o organizație neguvernamentală din București, Ministerul Muncii și Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă nu au dezvoltat mecanisme de comunicare cu comunitățile de romi și nu există încă modalități de cooperare cu societatea civilă. Până acum, doar câteva programe izolate de formare au fost realizate de Minister prin intermediul organizațiilor rome, într-un cadru de cooperare bine definit.

Planul național pentru angajare, deși recunoaște în mod formal existența Strategiei naționale pentru romi, nu include prevederi specifice legate de romi. Planul se adresează romilor doar ca parte a unei categorii mai largi de grupuri dezavantajate, care include și absolvenții de instituții de învățământ care și-au terminat recent studiile, persoanele cu dizabilități, pensionarii etc (Guvernul României, *Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă*). Problemele romilor însă au un specific aparte, și această abordare unitară pentru toate categoriile nu promite să asigure alocarea de resurse pentru incluziunea romilor în cadrul Deceniului. Agenția Națională pentru Romi, în schimb, a informat autorii acestui raport că a stabilit o înțelegere cu Ministerul Muncii prin care romii sunt considerați ca fiind un obiectiv prioritar față de alte categorii de grupuri dezavantajate.

Complementar politicilor de incluziune, sistemul de sancționare a cazurilor de discriminare în muncă s-a dovedit a fi doar puțin mai eficace. Din 2000, România a adoptat o legislație anti-discriminare; amendamente succesive adoptate până la data redactării

acestui raport au făcut ca această legislație să răspundă standardelor directivelor Uniunii Europene (Weber, *Report*). Cu toate acestea, aplicarea în practică a acestei legislații a fost defectuoasă: instituția responsabilă pentru implementare, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD), a fost organizată foarte greu, și după ce a început să funcționeze, nu a dat dovadă de hotărâre în combaterea discriminării rasiale. Mecanismul s-a dovedit a fi un instrument imperfect și în privința accesului și participării romilor la piața muncii. Este adevărat însă faptul că una dintre primele acțiuni întreprinse de această instituție a fost să publice și să disemineze un ghid de practici anti-discriminare pentru angajatori. De asemenea, CNCD s-a dovedit deosebit de eficace în sancționarea celor mai flagrante forme de discriminare, cum ar fi anunțurile care refuză în mod explicit angajarea romilor. CNCD va trebui însă să găsească modalități prin care să combată direct și alte forme răspândite de discriminare în muncă, inclusiv victimizarea și hărțuirea (Holtmaat, *Catalysts for Change*).

Date fiind toate aceste considerente, nu este surprinzător faptul că secțiunea privitoare la ocuparea forței de muncă din proiectul românesc de PAD este subdezvoltată. Propunerile enumeră doar obiectivele cele mai generale privind accesul romilor pe piața muncii, și nu conțin mecanisme specifice de finanțare în vederea atingerii acestor obiective. Ocuparea forței de muncă este un domeniu în care România mai are un drum lung de parcurs până să aibă politici publice eficace pentru incluziunea romilor.

2.3 Sănătate

Sănătatea romilor constituie un domeniu în care autoritățile române s-au dovedit a fi mai implicate în ultimii ani. De exemplu, în cadrul Ministerului Sănătății există o comisie ministerială funcțională pentru romi. Comisia este prezidată de un secretar de stat din cadrul Ministerului care este responsabil cu supravegherea politicilor pentru romi. Ministerul Sănătății este și singurul minister care are o linie de buget special dedicată romilor.

Principalele cheltuieli ale Ministerului în ceea ce privește romii sunt asociate cu programele de instruire și angajare a mediatorilor sanitari. Instituția mediatorilor

lor sanitari a fost inițiată de organizația neguvernamentală Romani CRISS în cadrul unui proiect-pilot, apoi recunoscută oficial și preluată de Ministerul Sănătății în 2003.

Încă de la demararea acestui program, mediatorii sanitari au întâmpinat rezistență. Profesioniștii din lumea medicală au pus la îndoială pregătirea și calificarea acestor mediatorii și chiar necesitatea existenței lor. În același timp, administratorii unităților medicale nu au tratat mediatorii ca făcând parte din sistemul de sănătate și, drept urmare, nu au creat condițiile instituționale pentru optimizarea activității acestui tip de personal, cum ar fi birouri cu ore de vizită fixe sau alte forme de asistență logistică (Network Public Health, *Mediating Roma Health*). În ultimii ani, organizații neguvernamentale cum ar fi Romani CRISS și-au exprimat îngrijorarea față de faptul că noii mediatorii puteau fi incluși în program doar dacă erau afiliați formal sau informal cu o anumită organizație politică, anume Partida Romilor Social-Democrată.

Mediatorii sanitari au fost acceptați treptat ca parte a sistemului de sănătate, iar numărul lor promite să crească în următorii ani. Numărul oficial al mediatorilor s-a ridicat în 2005 la 176, cu mult sub 600, numărul minim estimat ca suficient pentru o acoperire adecvată la nivel național.

Campaniile naționale împotriva tuberculozei, finanțate de Fondul Global pentru combaterea HIV/SIDA, Malariei și Tuberculozei, au fost realizate și în comunități de romi. Recent, campaniile de vaccinare ale Ministerului Sănătății au inclus și comunități de romi ca urmare a cooperării cu Agenția Națională pentru Romi. Programe de reducere a riscului întreprinse de organizații neguvernamentale, cum ar fi cele derulate de Asociația Română Anti-Sida (ARAS), au ținut și ele comunitățile de romi.

Propunerile de PAD fac referire la extinderea rețelei de mediatorii sanitari și la dezvoltarea programelor de îngrijire preventivă și educație sanitară în comunitățile de romi, la introducerea unor stimulente pentru personalul medical care lucrează în zone preponderent locuite de romi, precum și la acțiuni de sensibilizare și măsuri anti-discriminare care vizează asigurarea accesului egal la servicii de sănătate de calitate pentru romi. Însă în lipsa unor măsuri concrete, a unor date-limită clare, a unor indicatori specifici și unor alocații bugetare bine stabilite, este imposibil de măsurat dacă aceste obiective

definite de propunerile PAD pot fi implementate adecvat pentru a îmbunătăți situația sănătății comunităților de romi din întreaga țară.

2.4 Locuire

Ca parte a Strategiei naționale pentru romi, o serie de măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor în care locuiesc romii au fost dezvoltate la nivel guvernamental. Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului (în continuare numit Ministerul Turismului) a elaborat un plan de măsuri de urgență pe patru ani în scopul reabilitării clădirilor și zonelor locuite de un număr semnificativ de romi. Ministerul a mai dezvoltat și un program de construire a unor clădiri destinate locuințelor sociale și unul de finanțare pentru parteneriate între sectorul public și cel privat, inclusiv cel neguvernamental, în vederea îmbunătățirii accesului la utilități publice în localitățile cu mulți romi (Ministerul Turismului, *Planurile de locuire și mediu*). Ministerul se poate lăuda cu rezultate măsurabile ca urmare a acestor programe: între 2003 și 2005, în jur de 10.017 locuințe au fost finalizate și s-au construit sisteme de accesare a apei potabile în 42 de sate. Ministerul Administrației și Internelor susține că s-au identificat 95.620 de familii de romi în mediul rural care nu au terenuri agricole (Agenția Națională pentru Romi, *Raport*). Fostul premier Adrian Năstase a anunțat că terenuri agricole vor fi distribuite romilor în anul electoral 2004, dar nicio acțiune concretă nu a urmat acestei promisiuni.

Cele două propuneri de PAD par să reflecte aceste politici, care erau deja în vigoare înainte de începutul Deceniului. Mai mult decât atât, proiectul de PAD prezentat în studiul din 2006 propune o serie de măsuri legislative suplimentare pentru reglementarea dreptului de proprietate și a contractelor de închiriere, pentru soluționarea problemelor legate de așezările neînregistrate, precum și pentru comandarea unor studii de urbanism și tipologia locuirii romilor. Însă în lipsa unor măsuri concrete, cu termene-limită clare, indicatori specifici sau bugete estimative, este imposibil de evaluat dacă astfel de programe și studii vor fi transpuse într-adevăr într-o politică națională coerentă și adecvată în domeniul locuințelor pentru romi. Cel puțin, aceste programe și documente produse de guvern indică fap-

tul că există o recunoaștere a problemelor romilor în domeniul locuirii ca domeniu legitim de interes pentru dezvoltarea de politici publice la nivel central.

Bunele intenții exprimate de guvernul central sunt însă de multe ori contrazise de acțiunile autorităților locale. Monitorizările independente realizate de ONG-urile naționale și internaționale au scos în evidență tendințe accentuate de încălcare a dreptului la o locuință adecvată, prin adâncirea continuă a segregării și a marginalizării romilor atât în mediile urbane, cât și în cele rurale. În ultimii ani, cazurile de evacuare abuzivă a romilor de către autorități, adeseori urmate de relocări în condiții de locuire inadecvate – în cazurile doar comparativ mai fericite în care autoritățile au oferit alternative de locuire – au devenit din ce în ce mai vizibile în presă. Locuințele din așezări neînregistrate sunt în mod sistematic demolate. Famili de romi din

mediile urbane sunt deseori evacuate din locuințele lor din centrul orașelor și relocalate la periferii, în condiții mizere. Romii au fost mutați, de exemplu, în foste grajduri ale cooperativelor agricole de producție din vremea comunistă, la marginea gropilor de gunoi din afara orașelor sau în apropierea unităților de epurare și tratare a apei. În ciuda vehementelor proteste ale societății civile și a atenției acordate de mass-media acestei probleme, autoritățile centrale nu au depus eforturi pentru a pune capăt acestui tip de încălcări sau pentru a remedia efectele pe care le-au avut acțiunile autorităților locale. În aceste condiții, această tendință pare că va continua în următorii ani. Nu este clar dacă versiunea de PAD care urmează să fie adoptată de România va include și măsuri care să se refere și la aceste forme grave de încălcare a dreptului la locuire adecvată.

Bibliografie

GENERAL

Bell, Mark et al., *Comparative Analysis: Developing Anti-Discrimination Law in Europe*, [Analiză comparativă: dezvoltarea legislației anti-discriminare în Europa] (2006) la <http://www.migpolgroup.com/documents/3640.html>.

Comisia Europeană, *The Situation of Roma in an Enlarged European Union* [Situția romilor în o Europă lărgită] (2004) la http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2005/ke6204389_en.html.

Consiliul European, *Housing of Roma in Central and Eastern Europe: Facts and Proposals* [Locuirea romilor în Europa centrală și de est], document pregătit de Samuel Delepine (2006) la http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/housing/HousingofRomaMay2006_en.asp.

Dzeno Association, *Forced Out: The Problem of Roma Evictions in Europe* [Dați afară: Problema evacuării romilor în Europa] (2006) la http://www.dzeno.cz/docs/Evictions_Report_Eng.doc.

Dzeno Association, *The Position of Roma in Economy* [Participarea romilor la economie] (2005) la http://www.dzeno.cz/?r_id=234.

EUMAP/Open Society Institute, *Equal Access to Quality Education for Roma, Volume I: Bulgaria, Hungary, Romania, Serbia* [Acces egal la educație de calitate pentru romi, volumul I, Bulgaria, Ungaria, România, Serbia] (2007) la http://www.eumap.org/topics/minority/reports/roma_education/report/vol1.pdf.

European Roma Rights Centre, *Ambulance Not on the Way: The Disgrace of Health Care for Roma in Europe* [Ambulanța nu e pe drum: starea deplorabilă a serviciilor de sănătate pentru romi în Europa] (2006) la <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2632>.

European Roma Rights Centre, *Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe. A Survey of Patterns of Segregated Education of Roma in Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Romania, and Slovakia* [Stigmat: educație segregată pentru romi în Europa de est. Un studiu al modelelor de segregare educațională a romilor din Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, România și Slovacia] (2004) la <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1892>.

European Roma Rights Centre, *The Glass Box: Exclusion of Roma from Employment* [Cutia de sticlă: excluderea romilor în muncă] (2007) la <http://www.errc.org/db/02/14/m00000214.pdf>.

European Roma Rights Centre, *The Impact of Legislation and Policies on School Segregation of Romani Children: A Study of Anti-Discrimination Law and Government Measures to Eliminate Segregation in Education in Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Romania, and Slovakia* [Impactul legislației și al politicilor publice în segregarea în educație a copiilor romi: un studiu al legislației anti-discriminare și al măsurilor guvernamentale pentru eliminarea segregării în educație în Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, România și Slovacia] (2007) la <http://www.errc.org/db/02/36/m00000236.pdf>.

Holtmaat, Rikki, *Catalysts for Change? Equality Bodies According to Directive 2000/43/EC – Existence, Independence, and Effectiveness* [Catalizatori pentru schimbare? Instituțiile pentru combaterea discriminării în conformitate cu Directiva 43/2000 – existență, independență și eficiență] (2006) la <http://www.migpolgroup.com/documents/3642.html>.

Human European Consultancy and Migration Policy Group, *Comparative Analyses on National Measures to Combat Discrimination* [Analiză comparativă privind măsurile naționale pentru combaterea discriminării] edit. McColgan,

Aileen et al. (2006) la http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/mapstrand1_en.pdf.

Network Public Health Program/Open Society Institute, *Mediating Romani Health: Policy and Program Opportunities [Medierea sănătății romilor: politici publice și oportunități de proiecte]* (2005) la http://www.soros.org/initiatives/health/focus/roma/articles_publications/publications/romani-health_20051201.

Organizația Națiunilor Unite, Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului (2000) la <http://www.un.org/millennium-goals/>.

Public Interest Law Initiative, *Separate and Unequal: Combating Discrimination against Roma in Education. A Source Book [Separați și inegali: combaterea discriminării romilor în educație]* (2004) la <http://www.pili.org/en/content/view/350/53/>.

Ringold, Dena et al., *Roma in an Expanding Europe: Breaking the Poverty Cycle [Roma într-o Europă lărgită: Cum se rupe cercul vicios al sărăciei]* (Washington, D.C.: Banca Mondială, 2004) la <http://www.ingentaconnect.com/content/wb/1489/2004/00000001/00000001/art00001>.

UNDP, *At Risk: Roma and the Displaced in Southeast Europe [La risc: romii și populațiile strămutate din sud-estul Europei]* (2006) la http://europeandcis.undp.org/?menu=p_cms/show&content_id=A3C29ADB-F203-1EE9-BB0A277C80C5F9F2.

UNDP, *Faces of Poverty, Faces of Hope: Vulnerability Profiles of Roma Population in Decade of Roma Inclusion Countries [Fețe ale sărăciei, fețe ale speranței: profilul al vulnerabilității populației de romi în țările Deceniului de Incluziune a Romilor]* (2005) la <http://vulnerability.undp.sk/>.

Zoon, Ina, *On the Margins: Roma and Public Services in Romania, Bulgaria, and Macedonia (with a Supplement on Housing in the Czech Republic) [Pe margini: romii și serviciile publice în România, Bulgaria și Macedonia (cu un supliment privind dreptul la locuire în Republica Cehă)]* (New York: Open Society Institute, 2001).

ROMÂNIA

Agenția Națională pentru Romi, *Raport privind progresele înregistrate în implementarea Strategiei Guvernului de Imbunătățire a Situației Romilor în perioada aprilie 2003–iunie 2005* (2005) la <http://www.anr.gov.ro/site/Rapoarte.html>.

Agenția Națională pentru Romi, *The Decade of Roma Inclusion – One Year of Romanian Presidency, July 2005–June 2006 [Deceniul de Incluziune a Romilor – Un An de Preșidenție Română]* la <http://www.anr.gov.ro>.

Andruszkiewicz, Maria, *Desegregarea școlilor – progrese și provocări. Experiențele programului PHARE 2003: „Acces la educație pentru grupurile dezavantajate”* (2006) la <http://www.edu.ro/index.php/articles/6758>.

Bell, Mark et al., *Comparative Analysis: Developing Anti-Discrimination Law in Europe [Analiză comparativă: dezvoltarea legislației anti-discriminare în Europa]* (2006) la <http://www.migpolgroup.com/documents/3640.html>.

Centrul pentru Politici și Servicii de Sănătate, *Starea de sănătate a populației Roma și accesul la serviciile de sănătate*, edit. Cace, Sorin, Vlădescu, Constantin, Editura Expert, București (2004).

EUMAP/Open Society Institute, *Equal Access to Quality Education for Roma, Volume I: Bulgaria, Hungary, Romania, Serbia [Acces egal la educație de calitate pentru romi, volumul I, Bulgaria, Ungaria, România, Serbia]* (2007) la http://www.eumap.org/topics/minority/reports/roma_education/report/vol1.pdf.

European Roma Rights Centre, *Ambulance Not on the Way: The Disgrace of Health Care for Roma in Europe [Ambulanța nu e pe drum: starea deplorabilă a serviciilor de sănătate pentru romi în Europa]* (2006) la <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2632>.

European Roma Rights Centre, *Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe. A Survey of Patterns of Segregated Education of Roma in Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Romania, and Slovakia* [Stigmată: educație segregată pentru romi în Europa de est. Un studiu al modelelor de segregare educațională a romilor din Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, România și Slovacia] (2004) la <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1892>.

European Roma Rights Centre, *The Glass Box: Exclusion of Roma from Employment* [Cutia de sticlă: excluderea romilor în muncă] (2007) la <http://www.errc.org/db/02/14/m00000214.pdf>.

European Roma Rights Centre, *The Impact of Legislation and Policies on School Segregation of Romani Children: A Study of Anti-Discrimination Law and Government Measures to Eliminate Segregation in Education in Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Romania, and Slovakia* [Impactul legislației și al politicilor publice în segregarea în educație a copiilor romi: un studiu al legislației anti-discriminare și al măsurilor guvernamentale pentru eliminarea segregării în educație în Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, România și Slovacia] (2007) la <http://www.errc.org/db/02/36/m00000236.pdf>.

Focus Consultancy, *Assessment of the Roma Strategy Implementation Mechanism, Evaluation Report* [Evaluarea mecanismului de implementare a Strategiei pentru romi, Raport de evaluare] (2005) la http://www.anr.ro/docs/rapoartel/Focus_Final_Evaluation_Report_181.pdf.

Fundația pentru o Societate Deschisă – România, *Barometrul Incluziunii Romilor* (2007) la <http://www.osf.ro/en/publicatii.php>.

Gergely, Dezideriu, „Anti-discrimination Legislation in Romania: Moving Toward Enforcement and Implementation,” În Public Interest Law Initiative, *Separate and Unequal: Combating Discrimination against Roma in Education. A Source Book* [Legislația anti-discriminare în România: pași spre punerea în aplicare, în *Separați și inegali: combaterea discriminării romilor în educație*] (2004) la <http://www.pili.org/en/content/view/350/53/>.

Guvernul României, *Planul de acțiune al Deceniului* (2004), proiect disponibil la http://www.romadecade.com/index.php?option=com_docman&task=doc.download&gid=15.

Guvernul României, Comisia Europeană, *Joint Memorandum on Social Inclusion of Romania* [Memorandum comun privind incluziunea socială a romilor] (2005) la http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/jim_ro_en.pdf.

Guvernul României, *Planul Național Anti-sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale* (2002) la <http://www.guv.ro/obiective/afis-index-diversedoc-arh.php?idrubrica=2>.

Guvernul României, *Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă 2004–2010* la <http://www.mmsf.ro/web-site/ro/legi/ocupare.jsp>.

Guvernul României, *Strategia Națională de Îmbunătățire a Situației Romilor* (2001, modificat 2006) la http://www.anr.gov.ro/site/Politici_publice.html.

Holtmaat, Rikki, *Catalysts for Change? Equality Bodies According to Directive 2000/43/EC – Existence, Independence, and Effectiveness* [Catalizatori pentru schimbare? Instituțiile pentru combaterea discriminării în conformitate cu Directiva 43/2000 – existență, independență și eficiență] (2006) la <http://www.migpolgroup.com/documents/3642.html>.

Human European Consultancy and Migration Policy Group, *Comparative Analyses on National Measures to Combat Discrimination* [Analiză comparativă privind măsurile naționale pentru combaterea discriminării] edit. McColgan, Aileen et. al. (2006) la http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/mapstrand1_en.pdf.

Ionescu, Marica și Căce, Sorin, *Politici de ocupare pentru romi*, Editura Expert, București (2006).

Ionescu Marica și Căce, Sorin, *Politici publice pentru romi. Evoluții și perspective*, Editura Expert, București, (2006) la http://www.anr.gov.ro/docs/Publicatii/Public_policies_for_roma.pdf.

Ministerul Educației și Cercetării, *Notificarea 29323 din 20 aprilie 2004 privind interzicerea segregării romilor*, la http://www.edu.ro/index.php/met_rep_reg_ins_etc/3449.

Ministerul Educației și Cercetării, *PHARE RO: Accesul la educație pentru grupurile dezavantajate* la <http://www.edu.ro/index.php/articles/c115>.

Ministerul Educației și Cercetării, *Participarea la educație a copiilor romi – probleme, soluții, actori*, Editura Marlink, București (2002).

Ministerul Transporturilor, Construcțiilor și Turismului, *Politica privind amenajarea teritoriului: Plan de acțiuni pentru anul 2006* la <http://www.mt.ro>.

Network Public Health Program/Open Society Institute, *Mediating Romani Health: Policy and Program Opportunities [Medierea sănătății romilor: politici publice și oportunități de proiecte]* (2005) la http://www.soros.org/initiatives/health/focus/roma/articles_publications/publications/romani-health_20051201.

Roma Education Fund, *Advancing Education of Roma in Romania [Îmbunătățirea educației romilor în România]* (2007) la <http://romaeducationfund.hu>.

Romani CRISS, *Romani CRISS vs. Inspectoratul Școlar Județean Sălaj și Școala Cehei – Șimleul Silvaniei: Separarea copiilor romi în școala românească*, la <http://www.romanicriss.org/pdf/CRISS%20vs.%20ISJ%20Salaj.pdf>.

Surdu, Mihai, „Segregare școlară și reproducerea socială a inegalităților”, în *O nouă provocare: dezvoltarea socială*, Editura Polirom, Iași (2006).

Weber, Renate, *Report on Measures to Combat Discrimination [Raport privind măsurile de combaterea discriminării]* (2003) la <http://www.migpolgroup.com/infopages/2216.html>.

Zoon, Ina, *On the Margins: Roma and Public Services in Romania, Bulgaria, and Macedonia (with a Supplement on Housing in the Czech Republic) [Pe margini: romii și serviciile publice în România, Bulgaria și Macedonia (cu un supliment privind dreptul la locuire în Republica Cehă)]* (New York: Open Society Institute, 2001).

DecadeWatch este prima analiză a acțiunilor întreprinse de guverne în vederea implementării angajamentelor asumate în cadrul Deceniului de Incluziune a Romilor 2005–2015.

Scopul Deceniului este acela de a face auzită vocea romilor în procesul de incluziune. Această evaluare – care analizează perioada trecută de la lansarea Deceniului, la începutul anului 2005 și până la sfârșitul lui 2006 – a fost realizată de coaliții de organizații neguvernamentale române și de activiști din toate statele participante la Deceniu.

DecadeWatch reprezintă o contribuție a activiștilor romi în vederea asigurării succesului Deceniului de Incluziune a Romilor.

DecadeWatch este susținută de Open Society Institute și de Banca Mondială.